SZEMÉLYNEVEK

Családnevek

A családnevek mindennapi jelentősége.
Idegen eredetű családnevek
Kétnyelvű családnévpárok
A családnév „nemzetiesedése”
Az etimologikus helyesírás hatása a román családnevekre
A családnév fonetikus átírása
Kényszerű családnév-magyarosítások
A viselő által kezdeményezett családnév-magyarosítások

Keresztnevek

A román és magyar keresztnévrendszer
Kétnyelvű keresztnévpárok
Becenévkölcsönzés
Kényszerű keresztnév-magyarosítások

Állatnevek

Családnevek

A családnevek mindennapi jelentősége.

A magyar családnévrendszer legkésőbb Erdélyben alakult ki, a román kételemű névrendszer azonban még ehhez képest is későn, a XVII. században szilárdult meg. A stabilan átöröklődő családnevek helyett az Erdélyi-medencében a második névelem inkább ragadványnévi státuszú maradt.[i] II. József 1787-es névrendelete után legalább a földesúr beírt a jobbágycsaládhoz egy családnevet, a következő fiúnemzedék ezt azonban talán nem is feltétlenül ismerte. Az Erdélyi-medencében a széttagozott birtokrendszer szintén segítette ennek az állapotnak a fennmaradását – ha valamely jobbágycsalád (akár elvándorlás útján, akár más módon) gazdát cserélt, az új földesúr összeírásaiba gond nélkül kerülhetett be az új nevén. Erdélyen kívül, a nagyobb földesúri birtoktömbök területén a családnevek stabilabban öröklődtek, azonban éppoly kevéssé használták őket.

„…nagy állandóság a családnevekben nem honosulhatott meg.” (Moldován 1899, 754.)

„…străbunii lui Coşbuc s’au aşezat în Hordou pe la începutul secolului XVII, venind de pe moşia familiei Horváth din Iliuşa, unde s’au numit Ungur şi Tipora, nume schimbat după aşezarea în Hordou mai întâiu în Săcueţ, pentrucă Andrei Săcueţ, când era copil, ducea dela o stână la lata »cujba« de care atârnă căldarea.” (Drăganu 192?, 2.)

Ion Agârbiceanu nagyapját Szászcsanádon nevezték el "Agârghiceanu"-nak, ahol a balázsfalvi püspöki erdőbirtok erdőőre volt. Eredetileg Vasile Boariunak hívták (Zaciu 1972, 17).

A parasztság két névformát használt, egy hivatalosat és egy informálisat. A magyar parasztság körében egyes vidékeken (pl. Kalotaszegen, l. Gergely Piroska) **a mindennapi azonosításban a ragadványnév teljesen átvette a családnév szerepét, öröklődhetett is, de az anyakönyvben rögzített családnév is fennmaradt. A román informális névforma egyrészt a keresztnévből, majd mögötte egy vagy több névelemből: az apa vagy a nemzetség nevéből, egyéni vagy kollektív ragadványnévből állt. A keresztnév utáni névelemek az élettartam alatt változhattak is.**

„A románság szivesen ma sem használja a vezetékneveket; akárhány ember van, a ki nem ismeri a saját vezetéknevét.” (Moldován 1899, 753.)

„Juon al lui Pavel (János a Pávelé), Gafta a lui Chifor, vagy Gafta lui Chifor. Ezt a módot használta a nép

mindig; ez tehát egészen népies formula…” (uo.)
Ennek mintájára alakították át a Bélborba került székely családnevét is: „secuiul Gabor a Ciatăului (Csato Gabor)”, Tăslăuanu 1976, 20 – Tăslăuanu egyik, római katolikus vallású keresztapja).
A fogarasföldi Drágus egykori határőrfaluban a különböző "nemzetségek" egymástól külön települtek a falun belül. Ha az ifjú férj felesége portájára költözött, föl kellett vennie annak családnevét is (Herseni 1944). "*Gheorghe Fogoroş* numit *Gheorghe a Dănucului,* după ginere se numeşte *Gheorghe-a Neciului,* după socrul său *Sile-a Neciului.*" (Paşca 1936, 75). "*Moise Balea,* născut *Moise a Pepelii,* ginerit pe curte în neamul lui *Ştirbeţ,* a fost numit *Moise a lui Ştirbeţ*, după socru." (Uo., 75.) "*Mariuţa Hulpii,* fata lui *Gheorghe a Hulpii* cu *Liuka Hulpii* s-a căsătorit cu *Gheorghe a Donesii.* A căpătat deci numele de *Mariuţa lui Gheorghe a Donesii.* Soţul ei a murit. Ea rămânând în gospodărie a continuat să poarte numele soţului. Cel de al doilea soţ al ei s-a băgat în moşie la ei, adecă în moşului soţului decedat, cu atare acest al doilea soţ, *Dumitru Gherman,* născut *Dumitru lui Vasile Ghiki Onii,* şi-a schimbat numele în *Dumitru Donesii* după cel dintâiu bărbat al soţiei lui." (Uo. A példák forrása H. H. Stahl: Sistemul onomastic drăguşan. Arhiva pentru ştiinţă şi reforma socială XII, 83–95.)
A szászok Erdélybe településükkor még egyelemű neveket viseltek, a szász családnevek Erdélyben alakultak ki a XV–XVI. században. Az egyházi anyakönyvekben ezeket hochdeutsch formában rögzítették, a mindennapokban azonban nyelvjárási formában használták őket. A hivatalos, anyakönyvi családnevek mellett széles körben elterjedtek a párhuzamosan öröklődő családi ragadványnevek (Keintzel-Schön 1976).

Constantinescu a Bánátot a Hátszegi-medencével és Mehedinți megyével egy román névtani régiónak látja, amelyre pl. az *-oniu*nak átírt *-oń* családnévképző magas gyakorisága jellemző (Constantinescu 1963, XV). **Erdélyre, a Körösvidékre és Máramarosra általában jellemző a magyar nyelvi hatás, ezen belül azonban a déli részek (Szeben vidéke, Fogarasföld, Barcaság) névanyaga erősen hasonlít a havasalföldire.** Itt a középkori bevándorlások maradványaként tipikus aromun családnevek is kimutathatóak (pl. Goga, Goma) (uo., XVI). „Ţara Moţilor are un caracter aparte, prin folosirea unui strat de nume exotice, recunoscut prin studiile lui Frîncu şi Candrea şi ale lui Ov. Densusianu.” (uo., XV), Máramarosban pedig Észak-Moldvához hasonlóan jelen van az ukrán hatás, viszont pl. a Dan és Radu nevek képzett változataikkal együtt nagy bőségben voltak jelen, míg Moldvában hiányoztak (uo.).

A román értelmiség számára korán jelentőssé vált a családnév, de anélkül, hogy etnikai markerként viselkedett volna. Hasonlóan a XVI–XVII. századi magyar kollégistákhoz, a fiatal görög katolikus diákok is gyakran a középiskolában, vagy a szemináriumban tettek szert átörökíthető családnévre.
„Az iskolába kerülő ifjaknak sokszor csak keresztnevük van, még 1754-ben is a kolozsvári jezsuita kollégiumban az egyik declinista képtelen családnevét megnevezni. Ez nem kivételes eset, az anyakönyvek vezetői – a magyarok és szászok közt régóta általános gyakorlat mintájára – igyekeznek a keresztnév mellé vezetéknevet szerkeszteni, választásuk rendszerint az illető születési- vagy lakhelyére, vagy valamely jellemző és kirívó tulajdonságára esik. Így lesz a Timándra való gyermek Timándi, a Szakadátról való Szakadáti, a Dállyáról való Dállyai, a Tóhátról való Tóháti, a Mardsináról való Mardsinai stb. (A példákat százszámra szaporíthatnók); vagy így lesz a pitykés dolmányú legénykéből Ezergombos stb. Rendkívül sok Pap és Rácz akad köztük, a pópák és a városi ortodox, sokszor szerb eredetű lakosság fiai közül. A magyar neveket egyáltalán nem nemzetiségi beolvasztási célzattal adják a román gyermekeknek, hanem puszta gyakorlati szükségből: valahogyan hívni kell őket. Az ifjaknak még nincsen nemzetiségi öntudatuk, ajándékba kapott nevüket büszkén hordozzák és nagykorukban is, amikor már a román nemzetiségi ideológia is beleköltözött lelkükbe, ragaszkodnak hozzá, nemcsak hivatalos formában, hanem a magánéletben is, levelezésükben és mindenütt, bár ilyenkor nyugodtan biggyeszthetnének magyaros nevükhöz román képzőt, Dállyai Dállyai marad és nem lesz Daian-ná. Sinkainak sohasem jutott eszébe, hogy nevét románosítsa, Klein püspök és unokaöccse, Sámuel nem írták magukat Micu-nak a rájuk szabott Klein helyett, sőt utóbbi büszke a »de Szád« előnévre és állandóan használja. Igen érdekes példája a nemzetiségtől mentes névadásnak egy Háromszékből származó tanuló esete, akinek nem valamely katolikus iskolában, hanem egyenesen Balázsfalván a Triszeki, vagyis Háromszéki nevet adták (1755). Míg a *három* szót *tri*-vel lefordították, a magyar *–széki* képzőt változatlanul hagyták, mert ennek kifejezésére román képző még nem jegecesedett ki. Ebből értjük meg, hogy a magyaros neveket az egykorú románok nem is magyarnak, hanem valósággal románnak érezték. Az öntudatos románoknak ez az érzéketlensége az idegen hangzású nevek iránt bizonyítéka annak, hogy a névadás és a névvállalás is nemzetiségi meggondolástól mentesen történt. Az új magyar név alkalomadtán természetesen megkönnyítette az unitusból római katolikussá vált ifjú megmagyarosodását, kivált, ha hozzá nemes is volt. Nincsen benne kétség, hogy ez a változás önkéntes volt és jelentős fölemelkedésnek számított. A papok jó részének a század első

felében még nincsen családneve, ezen úgy segítenek, hogy felveszik a Pop vagy magyarosan Pap, Papp nevet és melléje ragasztják illetőségi helyüket. Pl.: Papp de Balomir, vagy magyarosan: Balomiri. A magyaros formát aztán véglegesen családnevüknek kezdik tekinteni és használni. Innen van az, hogy a balázsfalvi kolostorban és iskolában a XVIII. században legnagyobbrészt magyar nevű románokkal találkozunk." (I. Tóth 1998, 163–165.)
„...mai târziu ramuri directe ale aceleaşi familii Nicolau adoptând numele Zaharia, Dumovici, Dimitropol, etc. Numele originar al familie fusese Duma şi fraţii Zaharia şi Nicola Duma-Făgărăşanul numinde-se Nicolau (adică fiii lui Nicola) nu făcură decât a imita moda grecească şi chiar şi sârbească şi rusească de pe atunci de a se numi după numele de botez al tatălui..." (Gologan 1928, 56).

Idegen eredetű családnevek

Egyes magyar tollforgatók sokszor érezték egy falu „magyar eredete" mellett döntő bizonyítéknak a román lakosok között előforduló (vagy épp gyakori) magyar eredetű családneveket. Ilyenkor ezeket a lakosokat az anyakönyvekben való tüzetesebb vizsgálódás nélkül is „eloláhosodott magyarok"-ként aposztrofálták. Mégsem állítható, hogy ez a megközelítés domináns lett volna a magyarok körében. A viszonyokkal ismerősebb magyaroknak (az értelmiségnek is) jó része elfogadta, hogy a románok között valamilyen okból gyakoriak a „magyaros" családnevek.
Az 1940-es években Teleki Pál felkérésére, az "elrománosodás" ideologémából indulva vizsgálta az érendrédi görög katolikus románok magyar eredetű családneveit Maksay Ferenc. Semmilyen, számára megnyugtató következtetésre nem jutott, de leszögezte, hogy az ilyen családnevek többségét a XVIII. században is a görög katolikus románok viselték a faluban. (Maksay 1942. Ez azt is mutatja, hogy a családnevek itt állandóbbak voltak, mint Erdélyben.)
„A nézetkülönbség pedig annyival bizonyosabban bekövetkezik, mert hisz számtalan eset van reá, hogy tulbuzgó magyar hazafiak mindenkit magyar eredetünek tartnak, a kinek történetesen magyar hangzásu a neve. Hát ha még esetlegesen épp oly községben is laknak, a hol van vagy volt valaha reformátum templom is!" (Vajda 1885, 25.)
„Megesnék bele tehát, ha minden Dávid, Kozma vagy Lázár nevüt el akarnának tőlünk perelni, csak mert ily vezeték nevü magyar családok is léteznek." (Uo., 26.)
A különben erősen soviniszta Sipos Orbán Bihar vm.-i tanfelügyelő pl. így írt:
„Biharvármegyében még az oláh lakta vidékeken is sok magyar családnevet találunk; de magából ezen jelenségből nem következtetjük, hogy az ilyen nevek tulajdonosai eloláhosodott magyarok." (Sipos 1903, 9 – szerinte ez arra utal, hogy a különböző összeírásoknál a családnévvel nem bíró román parasztoknak az összeírók adtak magyar nevet – 10–11.)
Moldován Gergely érdekes összehasonlítást tesz az Erdélyi-szigethegység „autokhton" és az Erdélyi-medence „magyaros" családnévrendszere között:
„1. A havasi családneveknek legnagyobb része nem fordul elő a lapályokon.
2. A havasi családnevek sokkal eredetibbek, románosabbak.
3. A havasban előforduló magyar, német családnevek egykori tulajdonosaira biztosan ki lehet mondani, hogy kezdetben nem tartoztak sem vallásfelekezetileg, sem nemzetiségileg a románsághoz; ezek tehát tényleg beolvadt idegen elemek a románok között.
4. A lapályi községekben a románság között előforduló magyar nevek tulajdonosaira nem lehet ráfogni, hogy eredetileg magyarok lettek volna. A magyar hatás a román családnevek képzésére igen nagy volt. Különösen az egyes foglalkozásra (Kovács, Sütő, Biró, Papp, Szabó, Szőts, Asztalos stb.), egyes tulajdonságokra (Fekete, Fehér, Sánta, Nemes stb.) vonatkozó családnevek tulajdonosai tiszta románok lehettek minden magyar nevük daczára.

Fenn a havasban a román közélet fejlettebb, általánosabb, ott tehát a román hatás minden irányban mutatkozik; a lapályokon, daczára a magyarság törpe minoritásának, a magyar közélet, kultura kifejlettsége győzedelmeskedik és hat a körülálló emberekre.

A családneveket illetőleg 1848-ig ez a hatás abban jelentkezett, hogy a magyar földesurak udvaraiban az élet magyar volt. Az udvarokkal érintkező jobbágyok különféle alkalmazásuknál fogva különböző elkeresztelésben részesültek. Az udvarban való foglalkozás megadta a családneveket is, a mi utódról utódra megmarad. Ettől a hatástól a kiemelkedő román uri osztály menekülni igyekszik; uj családneveket vesz fel; a nép a mult tradiczióihoz itt is nagyobb hűséget mutat; megtartja az ősei által verejtékkel megszentelt családneveket, bárminő eredetüek legyenek azok." (Moldován 1899, 761.)

"Amint (eltekintve az iskolákban történt névmagyarositási esetektől) köztudatu az is, hogy a negyvenes években több helyt szinte divattá vált, hogy a Rectificator comissariusok az adótabellákban a colonusok és inquillinusok neveit, a mennyire azok átmagyarosithatók voltak, magyarul jegyezték be. Az ilyenekre tehát már

csak azért, mert igy átformáltattak neveik, »eloláhosodott magyarok« czimén jogosan nem terjedhet ki a »visszamagyarositás« mivelete, s pedig éppen ilyen a legnagyobb rész.” (Vajda 1885, 26.)

A magyar eredetű vagy magyarosnak tűnő erdélyi román családnevek problémakörét példásan összefoglalta Janitsek Jenő (Janitsek 1997):

- egyházi személynevek (ritkán) – Balint, Şandru, Dani
- ragadványnévi eredetűek – Bechis, Bocicor, Cioancă, Ciont, Ciorba, Cherestes, Fărcaş, Finta, Hossu, Lobonţ, Mogoş, Naghi, Nemeş, Vaida, Vig
- foglalkozást jelölők – Botoş, Cătană, Chindriş, Cismaş, Ciucaş, Cordoş, Covaci, Deac, Doboş, Dudaş, Jeler, Lăcătuş, Puscaş, Şuteu, Suciu, Sighiartău, Sabău
- származási helyet jelölő – Chereji, Silaghi
- népnévből – Raţiu, Sas, Ceh

Arányuk a Mezőségen és a Partiumban a legnagyobb, ugyanitt viszont ritka az *–i* képzős magyar, de gyakori az *–an/-ar* képzős román típus (a gyakori vándorlás emléke)[ii].

- magyar többségű környezetben magyar második nevet vehettek föl (mint a moldvai örmények románt)
- a földesúri hivatalnokoktól, hivatalos személyektől kaptak magyar családnevet (legkésőbb II. József névrendelete alapján)
- a román nyelvjárásokban honos magyar ered. szavakból, román névadással (pl. Ciorba, Sabău, Suciu)
- közös kölcsönzések (pl. délszláv világi eredetű szn.-ek): Balica, Bara, Boca, Bota, Buda, Bura
- külön átvételű egyházi nevek (bizánci és latin): Dan/Dán, David/Dávid, Mihai/Mihály, Lazăr/Lázár, Lucaci/Lukács, Cozma/Kozma

A XVII. sz. után elrománosodott maradványlakosság is megőrizte magyar családneveit.
Máramarosban a nemesek egy része magyar családnevet vett föl (Petrovai, Săplănţai), itt a XVI–XVII. sz.-tól minden típusú magyar ered. családnév gyakori, más vidékeken (Hunyad, Fogaras, Hátszeg, Érchegység, Naszód stb.) inkább román v. szláv eredetű családnevek fordulnak elő.
Gyakori magyar eredetű családnevek Erdélyben Alexiu Viciu szerint: Şuteu, Suciu, Varga, Săbău, Cordoş, Dărăbont, Cheresteş, Chită, Borza, Săbăduş, Lobonţ, Cătană (Viciu 1929, 18 és 40–41).

Magyar eredetű szász családnevek leginkább a Küküllők mentén fordultak elő, de ott sem voltak gyakoriak.
Benki (Zágor), Bolind (< Bálint; Bázna és Nagyszőllős), Botradi (< Bótrágyi; Domáld), Gätsi (< Géczi; Szépmező), Gubesch (< Gubás; Árokalja és négy környező falu), Konyen (< Kónya; Küküllőmagyarós és Szénaverős), Palku (< Palkó; Keresd), Schebesch (Szászbogács) (Keintzel-Schön 1976, 200).[1]
A családnévhez hasonló értékű, de nem hivatalos, öröklődő családi ragadványnevek is a székelyföldi magyar településtömb közelében fordultak elő: Scharga (Bolkács), Kicsi (Szénaverős, Kisszentlászló, Nagyszőllős), Buta (Szászszentjakab, Szászlekence, Vermes), Schüket (Szénaverős)[2], Csinosch (Paszmos), Jambor (Nagyszőllős), Kintschesch (Petele), Kopotz (Alsóidecs), Lapos (Felsőidecs), Mirgesch (Dedrád), Mi:zesch (Petele), Okos (Kaca) (uo., 249–250).[3]
A XVIII. század második vagy a XIX. század első felében elszászosodott szásztyúkosi székelyek utódainak egy része még magyar eredetű családnevet viselt (Almasi, Backo, Czekelius, Dombi, Gergel, Haydu, Jantschi, Kattona, Kellemen, Matzi, Nagy, Orban, Orsik, Szabados, Toth), más részük családnevét az anyakönyvekben ugyan németesítették, de a mindennapokban még az eredeti magyar családnevet használta (Schneider – Sabo, Schuster – Varga, Jakobi – Jakab, Müller – Trabünt, Melchior – Dobasch, Zikeli, Benning – Benkő, Gähn – Puskás, Wagner – Kerekes, Paul – Paal, Kirschner – Szöts) (Binder 1982).
Keintzel-Schön mindössze egyetlen régi, román eredetű szász családnevet említ: a Bursent (< Bârsan; Bázna) (Keintzel-Schön 1976, 200), annál több volt azonban a román eredetű öröklődő családi ragadványnév: mɛrti'naʃ (Szászlekence), mikəluts (Dipse), piə'ruts (Nagyida), andri'ʃɛl (Árokalja), djir'kuts, han'tsuk, miha'lɛts (Harina), iʃtɔkuts, pitə'ruts (Paszmos), han'tsik (Petres), gɛr'juts (Berve), matə'lits, pa'lits, tumə'lits (Kelnek), simu'lɛts (Fenyőfalva), si'muk (Bese), han'tsuk (Mihályfalva és Zsidve), pɛt'ruts (Tatárlaka), da'nits (Földvár), pa'luts (Nagysáros), mi'ʃuk (Mirkvásár és Szászvolkány) (uo., 235), Bălan (Pókafalva), Micuţ (Kisszentlászló), Mititel (Kissink), Prost (Rozsnyó), Surdu (Árokalja, Bátos, Kissink), Barbă neagră (Keresd), Ciudat (Szászlekence), Lemn uscat (Kereszténysziget), Nebun (Nagysink és Szászvolkány), Nespălat (Kisprázsmár), Plin (Dedrád), Stingaci (Szászmóric), Schtirbu (Szásznagyvesszős), Tunsu (Szerdahely) (uo., 249–250).[4]

1 Keintzel-Schön egyik esetben sem említ közszói áttételt.
2 A Taub család ragadványneve volt.
3 A következő, bizonyosan XX. századi ragadványnevek, bizonytalan, hogy egyéniek vagy öröklődőek uo.: Piʃta, ʃændor (Szászzalatna), Palko (Tacs), nɔjaunəʃ (< Nagy János; Rozsnyó) (234), Tschuka (Bátos, Harina), Bika (Cikmántor) (249–250).
4 Későbbiek és nem világos, hogy egyéni vagy családi ragadványnevek azok, amelyek az illető(k) gyakori román szavajárására utalnak:

Kétnyelvű családnévpárok

Különösen korszakunk elején a családneveket (a keresztnevekhez hasonlóan) még különösebb gátlás nélkül „fordították le” másik nyelvre, adaptálták a másik nyelvhez, ezt nem érezték tabusértésnek.

- a nagyváradi Ioniţa Bădescu-Scipio az 1860-as években Bágyai néven írt a Vasárnapi Újságba (pl. Gáldi 1942, 282)
- egyéb példák: Papffy Jusztin/Iustin Popfiu nagyváradi g. kat. kanonok, tanár, irodalomszervező és költő, Teodor Kővári-Chioreanu, ugyancsak a nagyváradi g. kat. káptalan kanonoka, Ioan Fekete-Negruţiu kanonok, lapszerkesztő, nyomdatulajdonos (ő egyébként román nyelvű leveleiben is általában *Feketé*nek írta magát alá, Pascu – Pervain 1976, 140–165), P. Szathmári Károly/Carol Pop-Szathmari, Alexandru Vaida-Voevod (a második névelemet diákkorában maga vette föl), Gheorghe Pop de Băşeşti/Ilyefalvi Pap György, „Alexander Sterka-Sulutz” (német nyelvű levél végén)
- A jelenség még párhuzamosan is létezett a családnevek „nemzetesedésével”, pl. Iosif Pop Sălăjanu de Băseşti nagyváradi g. kat. püspök (1863–73) apját, aki értarcsai parókus lelkész, majd váradolaszi kanonok volt, még Simion Silaghi (Szilágyi)-nak hívták, fia módosította a családnevét Sălăjanura, de magyar szövegkörnyezetben *ilyésfalvi Pap Szilágyi József*nek nevezte magát. (Radu 1930, 146)
- „Végső (Vişeu îi zic românii)” (Alexandru Roman Gh. Bariţhoz, 1881. VI. 18., Pascu – Pervain 1975, 245)
- „Er hieß zwar Nagy, war auch ein Ungar. Aber, weil er sächsisch redete wie ein Sachs, so hießen ihn alle sächsischen Bauern Herr Groß oder Gevatter Groß.” (Plattner 1974, 225)
- „Românii îi şi spuneau Bărceanu după comuna Bârcea.” (a Barcsay családot, Lapedatu 1998, 122 – a bodolai románok a Béldieket *Beldea*, a Mikeseket *Michiş* néven emlegették)

A családnév „nemzetiesedése”

A XIX. század közepétől a családnév is fokozatosan nemzeti markerré változott, de ez a folyamat egyelőre átfedésben állt az előző tendenciával. A vidéken még a két világháború közötti román tudat sem tartotta a személynevet mindig fontos etnikus ismertetőjegynek: Teodor Neş Véghső Gellértet rossz románnak tartja magyarbarátsága miatt, de megjegyzést sem tesz a nevére, sőt a belényesi Véghső család más tagjairól elismerően nyilatkozik. A tipikusan magyaros hangok sem okoztak gondot a családnévben, pl. Simeon Erdős unitus lelkész esetében, aki ráadásul egy „Maria Szabo”-t vett feleségül (Bojor 1937, 162–163). A szász Lutz Korodi magyar eredetű nevét akkor sem változtatta meg, mikor a magyar közvélemény a legveszélyesebb „pángermán” uszítónak tartotta, a Bruckenthal Múzeum könyvtárőrét meg éppenséggel *Michael Csaki*nak hívták (utóbbira Göllner 1988, 303). A magyaros helyesírású családnév státusza nem különbözött a mai hagyomány szerinti írásmódúakétól: a Mocsonyiak mindig a *Mocsonyi*, Gozsdu Manó román szövegben is a *Gozsdu* alakot használta, a Drapelul 1901-es évfolyamában pedig egy *Traian P. Rácz* nevű lugosi kereskedő is hirdetett. A nagyváradi ortodox mecénás családneve a Biserica şi Şcoala című lap 1911. évi 51. számában kétszer is *Zsiga*[5], a következő év első számaiban Gheorghe Tulbure tollából megjelent életrajz címében már *Jiga*.
Miként a magyaroknál, az erdélyi románoknál is 1848 szolgáltatta az első alkalmat a családnevek nemzeti irányú korrekciójára. A Fogaras vidéki *Puşcaşiu* (*Puşcaş*) testvérek, Ion és Ilarion ekkor románosították *Puşcariu*ra a nevüket. *Trifan*ból *Treboniu-Laurian* lett (Constantinescu 1963, XLVI). A bánáti Füzes jegyzője 1848 szeptemberében az anyakönyvekben szereplő *Joanovics* nevet belügyminiszteri engedéllyel változtatta *Ioanescu*ra. [6]
„În această epocă s'a început şi la noi românizarea numelui prin sufixul *escu*:
Taloş – Tălăşescu; Balta – Baltescu; Popoviciu – Popescu (popa din Hălmăgel.)” (az 1860-as években, Mager 1937, 49).
A dualizmus idején a névrománosítási hullám a felszínen abbamaradt, valószínűleg a magas illeték miatt. Ennek ellenére vsz., hogy románok “törvénytelenül”, belügyminisztériumi engedély nélkül a Bánátban és máshol is, igyekeztek családnevüket “románosítani”. Könnyen megtehették, hiszen még az egyház vezette az anyakönyveket: „…némely gör. kath. román püspöki egyházmegyében is, a mennyiben gör. kath. román néptanitók magyar hangzású családnevet belügyminiszteri engedély nélkül – a tanodai, tanképesitö bizonyitványok és kinevezési okmányok tanusága szerint megváltoztatnak…” (Trefort a vármegyei tanfelügyelőkhöz, 1885. XII. 28., Lungu 311).
Maksay Ferenc az érendrédi görög katolikus anyakönyvben talált egy esetet, amikor egy újszülött családnevét a lelkész valószínűleg *Oláh*ról *Roman*ra változtatta (Maksay 1942, 245).
„mi-a cauzat multe dificultăţi şi chiar greutăţi, mai ales la înscrierea în camera advocaţială, ca candidat, cînd

Paşă bună (Kisdemeter), O doamne! és Fă bine (Nagyszőllős), Poţi mere (Kistorony) (uo., 253), mai zi o ţiră! (Nagyapold, uo., 253–254), Cinci minute (Nagycsűr, uo., 254).

5 Az alapítványa (*Fundaţiune Zsiga*) nevében és Alexandru Munteanu alui Vasile verscímében: *Memoriei lui Nicolae Zsiga.*

6 Pálmány Béla (szerk.): Az 1848–1849. évi első népképviseleti országgyűlés történeti almanachja. Bp., 2002.

fostul meu principal Mircea Basiliu Stănescu – care însuşi în tinerete era Sztanovits Imre, s-a încercat prin atestate, ca să mă înscrie în lista candidaţilor ca Longin." (Hossu Longin 1975, 192, a *Longin* név eredetileg latinórán ragadt rá és a Memorandum-pör idején több magyar újság is kigúnyolta amiatt, hogy becsületes magyar nevét „elrómaiasította".)
(Szentiványinál egyébként találhatunk példákat arra, hogy idegen családnevet idegenre családnévre engedtek változtatni, pl. Vuics > Vuia János Arad, 1876, Tittinger > Hock Ferenc Fehértemplom, 1879, Gellerin > Florea Anna Nagyág, 1882, Juon > Ruszu János Borossebes 1888, sőt a felsőbányai Tóbiás Lázár 1873-ban *Goldstein*re változtatta a nevét – ezen példák többsége azonban vsz. speciális családi indokú.)
A családnév „etnikai értéke" néha az „elrománosodás" diskurzuson kívül is vitára adott alkalmat. Egy ortodox lelkész 1850-es ítélete szerint pl. a *Pap* családnevet viselő személyek románok:
"Ezzel fordultam Pap Ágostonhoz, mondván, szeretném tudni, mi határoz itten a nemzetiségek felett: a név, a nyelv, a családnál használtatik? Mert ha az első áll, úgy az erdélyi oláhoknak legalább is 1/3 része mind magyar, még tisztelendőséged is, mert emlékezhetik, hogy 1848 előtt amely olá oskolába ment, majd mind magyar nevet vett fel, de hát a sok eloláhosodott magyar parasztok, kik eredeti nevöket megtartották, az urat is Papnak hívják, nem Popának." (az 1850-es népszámlálás Gyulafehérvári összeírójához, aki névelemzéssel döntötte el a lakosokról, hogy milyen nemzetbeliek, Gyulafehérvári napló, 1850–51. MOL R 147 K. Papp Miklós II. C. 9, idézi Deák Ágnes: "Az abszolutizmus vas vesszője alatt". Holmi, 1996, 722–23.)
Miután a bánáti szerb ortodox papok több évtizeden keresztül szerbes végződéssel jegyezték be az apanévképzős családneveket az anyakönyvbe (pl. Constantinescu 1963, XV)[7], a korszakban a *-vici* végződésű nevek bánáti viselői gyakran váltak tréfa céltáblájává.
Az 1867 és 70 között a karánsebesi ort. teológián tanító Ioan Mihailoviciu papi családjának Románszászkán Sârburól kellett szerbesítenie nevét, mert a Sârbu nem hangzott elég szerbesen (Ghidiu – Bălan 1909, 197–8).
Bănuţ „Doi »Fraţi in Cristos«. – Tipuri de pela 1900" című humoreszkjében az erdélyi román ortodox lelkész neve Duşan Novacovits (Bănuţ 1931, 50).
A cégtáblákra a mesterek neve jó román helyesírással kerüljön fel. A legtöbb mester ugyan nem járatos a helyesírásban, de a tanítók vagy az inasok segíthetnének nekik és **magyarázzák el azt is, hogy más nyelvre fordítva a keresztnevet meg lehet változtatni, de a családnevet** („conume") **soha** (Luminătorul 1892, 33. sz., Oallde 1983, 151).
Az impertinens hangú **Ilarie Chendi 1902-ben, amikor renegát voltukat akarja hangsúlyozni, magyaros formában „Moldován Gergely"-ről és „Alexics György"-ről írt** (Chendi: Curentul antitransilvănean. Tribuna Poporului 1900, in Chendi 1989, 186). Az 1910-es román választási vereség után a Libertatea tudósítója ugyanezt az eszközt alkalmazza, amikor a torockói kerületben a kormánypárti jelöltekre szavazó román papokat és tanítókat nevezi meg: "Cei ce au făcut fapta lui Iuda sunt preoţii: Maxim Purşa din Ceagz, Cioran Ábrahám şi Candrea András din Lupşa, Candrea Miklos din Neagra şi învăţătorii Todea Romulusz din Alba, Gligor Péter şi Miku Aurél din Bistra, Galdău Alexandru din Ponorel, Kristea János din Săcătura, Zsurzs Miklós din Şasavinţi, Furdui Illés şi Lazea János din Scarişoara, Ittu György din Neagra, Palade Patricziu din Câmpeni, Kaicza Leonte din Vidolm.

Am publicat anume aceste nume scârboase cu scop ca lumea să fi cunoască şi să să ferească de ei ca de nişte leproşi!" (Libertatea 1910/23. sz.)
nemesi előnév névjegykártyán (idézi Groza 2003, 65):
„Ilie Carol Barbul
de Sósmezö şi de Gaura"
A sajtóban a családneveket nagyon gyakran felhasználták, hogy románok, szászok, magyarok emberi hitelét aláássák, mondván, nem "valódi" románok/szászok/magyarok, mégpedig a családnevük tanúsága szerint (eredet = esszencia, rejtett lényeg). Lutz Korodit "fajáruló"-ként, Vajda Lászlót "eloláhosodott magyar"-ként igyekeztek diszkreditálni. A román értelmiség nem mulasztotta el, hogy kiemelje a magyar értelmiségiek sváb/örmény/zsidó eredetét, amelyet sok esetben a családnevük is tükrözött. Kossuth és Petőfi, a magyar nacionalizmus emblémái pedig gyakran szerepeltek "slovaci maghiarizaţi"-ként.

Az etimologikus helyesírás hatása a román családnevekre

„Alexandru Ciura – scris cu ortografia cipariană *Ciura*, deşi se pronunţă *Ţura*" (Tăslăuanu 1976, 193) (maga Cipariu meg voltaképp *Ţipar*).
"La origine familia se pare a fi fost: Ţărucă, Ţurcă, Ţârcă, scriindu-se mai târziu Circa, după ortografia latinizată a vremii." (Anyja családja, Lapedatu 1998).

7„Insgesamt wurde bei 52 Familiennamen eine Serbisierung festgestellt." (A csákovai románoknál, a szétválás előtti anyakönyvekből. Merschdorf 1997, 303.) „Die meisten serbisierten rumänischen Familiennamen sind auf der »Serbischen Seite« von Tschakowa anzutreffen" (uo.). Utóbbi körülmény viszont azt jelzi, hogy a családnevek itt valódi népi elnevezések lehettek.

***-iu* és *-u* végződés mesterséges elterjesztése (a XIX. sz.-ban az egyházi anyakönyvek révén, olykor egész falvakban)**: pl. Raţiu, Lucaciu (Janitsek 1997).
„nici romîni ardeleni nu l-au menţinut pe *–u* în nume ca *Muntean*, *Mureşan* etc., la un moment dat s-a putut părea că *–u* este tipic pentru romîna literară şi el a fost adăugat la nume unde nu era originar: *Drăganu*, numele unui filolog clujean, ale cărui rude rămase în satul natal poartă numele în forma lui normală, *Drăgan*; la fel *Novacu* pentru *Novac* (magh. *Novák*, din sîrb *novak* »nou venit«) etc.

Mai răspîndită este moda de a adăuga un *–iu* la un nume de origine străină, avînd în vedere că numele gentilice latineşti se terminau în *–ius*. Am vorbit mai sus de *Raţiu*. Iată acum alte exemple: *Cadariu* (magh. *kádár* »butnar«), *Cheresteşiu* (magh. *keresztes* »criucat«), *Daicoviciu*, *Lucaciu* (magh. *Lukács* »Luca«), *Naghiu* (magh. *nagy* »mare«), *Petriviciu* etc. [...]

Numele maghiare terminate în *–i* au fost uneori romînizate cu ajutorul sufixului *–ea*; *Nagy* devine *Noaghea*, *Szigeti* (»de la Sighet«) devine *Sighetea*." (Graur 1965, 97)
A Velceanu család cirill betűkkel eredetileg „Vâlceanu"-nak írta a nevét és mindenki így is ejtette (Velceanu 1937, 15).
Az etimologikus helyesírás máig tartó hatása amellett, hogy a egyes *-iu* és *-u* végződések a családnév maradandó részévé váltak, az is, hogy napjainkig bizonytalan egyes korabeli családnevek írásmódja: Andrei Mureşianu (*Mureşanu, Muresianu*), Aron Densuşianu (*Densusianu*) (az *i* eredetileg az *s* [ʃ] ejtését jelölte).
A fonetista fordulat után ezeket a családneveket néha ejtés szerint "restituálva" írták le. Bechnitz 1878 pl. "Bolintinean"-ról írt, Daniil Popovici Barcianu neve a nekrológja címében "dr. D. P. Barcian" alakban jelent meg a Libertatea 1903/6. számában, a Libertatea 1905/43. száma pedig "Timoteiu Cipar"-ról írt. Andrei Bârseanu neve a brassói gimnázium egyik tankönyvlistáján "Bârsean" alakban látható stb.

A családnév fonetikus átírása

A román családnév fonetikus magyar átírása általános gyakorlat volt az okiratokban, a címtárakban, a magyar sajtóban, de a nevek viselői maguk is sűrűn így írták le nevüket. Ezt megkönnyítette az is, hogy a román helyesírás (sem az etimologikus, sem a fonetikus) nem tett szert hosszú hagyományra. A gyakorlat azzal a praktikus előnnyel járt, hogy az is ki tudta ejteni a nevet, aki nem ismerte a másik nyelv hangjelölési szabályait.
A Libertatea 1902. I. 5/18-iki számában a városi magyar képviselő családneve még *Şüchei*, a következő számban már *Sükei*. Az 1904-es évfolyamban a kultuszminiszter általában *Berzeviczy*, de néha *Berzeviţi*. Az 1906-os évfolyamban egy szlovák nemzetiségi aktivista *Mateiu Bella,* egy szerb pedig *Ioan Manoilovici.*
„În Transilvania, sufixul apare scris *–ia*, din cauză că ofiţerii stării civile erau maghiari sau germani, care nu aveau în limba lor scrierea *–ea*: *Creţia*, *Horia*, *Monţia* etc. (ardelenii scriu şi pronunţă *Horea*)." (Graur 1965, 122.)
„Azért kedveskedsz neki minden szombaton ajándékokkal, azért írod alá a neved úgy, hogy »Kaldarár«" (ti. a szolgabírónak kedveskedik Căldăraru magurai jegyző, Rebreanu 1967, 374, az eredetiben „Kaldarar", Rebreanu 1970, 445).
"Cu cât mai mult e însă o înjosire şi un atestat de paupertate în cazul, cînd î n s u ş i î n v ă ţ ă t o r u l, subscriind acte oficioase, d. e. extrase statistice, rapoarte, răspunsuri, etc. ce merg la inspectorat ori la comitat, – î ş i s c r i e e l î n s u ş i n u m e l e s c h i m o n o s i t ş i c u o r t o g r a f i a m a g h i a r i z a t ă !" (Libertatea 1908/36. sz.)
I. Moţa 1903-ban amiatt interpellált a szászvárosi közgyűlésben a polgármesterhez, amiért Silviu Cristea mérnök útlevelébe a nevét "Kristea" alakban vezették be (Libertatea 1903/42).
"În registrele şcolare numele de familie ale elevilor erau maghiarizate: Báncs (Banciu), Czáran (Ţăranu), Kretz (Creţu), Rákucs (Răcuciu), Ráducz (Răduţ). Szirb (Sîrbu) ş. a. m. d. (Ghibu 1981, 71 – ti. a nagyszebeni állami főgimnáziumban, 1893/94-ben.)
Az iskolában a diákok ne csak keresztnevüket tanulják meg magyarul, de családnevüket is sajátítsák el magyarosan ejtve (Láng 1900, 101).
„Növendékeink ugyanis már annyira haladtak, hogy tanulótársaik vezetéknevét, ugy keresztnevüket is magyarul ismerik." (Berecz 1879a, 208.)
Petru Groza és Nicolae Brânzeu a kitűnő érettségijük után jelentkeztek Simon Ferencnél, a szászvárosi gimnázium igazgatójánál:

„– Domnule director, în acest certificat numele meu a fost scris cu accent pe o: »Gróza«. Or, eu mă numesc Groza, fără accent. În ortografia noastră cipariană, acest accent asupra literei *o* constituie o transformare a literei în *oa*, ceea ce înseamnă că eu nu mă mai numesc Groza, ci Groaza. Or aceasta la noi sună urît şi n-aş dori să port acest nume în viaţă!

Bătrînul director m-a privit încremenit prin ochelarii lui sclipitori, după care a urmat un moment de penibilă tăcere. Dar văzîndu-l şi pe prietenul meu Brînzeu cu certificatul în mînă şi bănuind şi din partea lui o surpriză asemănătoare, s-a răstit la el:

– Şi tu?

Brînzeu, liniştit cu o fizionomie care trăda zîmbetul iezuitului de mai tîrziu, i-a răspuns:

– Domnule director, în certificatul meu se scrie »Brînza«. Or, eu mă numesc Brînzeu. Eu trebuie să protestez contra acestei desfigurări a numelui meu curat românesc, cu atît mai mult cu cît cuvîntul »Brînza« înseamnă în româneşte ceea ce pe ungureşte se cheamă »turó« (brînză), ceea ce nici eu nu pot suporta o viaţă intreagă.

Bătrînul director s-a deşteptat atunci de-a binelea din încremeneala în care căzuse şi scos de fire, a început să strige către noi:

– Şerpi nerecunoscători! V-am ţinut şi încălzit la sînul nostru timp de opt ani de zile şi acum vă dovediţi a fi nişte valahi veninoşi, duşmani ai naţiunii maghiare!

Şi ne-a alungat afară, rămînînd noi cu aceste certificate şi cu numele noastre astfel oficializate şi trecute în toate documentele de mai tîrziu, figurînd timp îndelungat ca »groază« şi »brînză«." (Groza 2003, 37–38.)

„Cum am rămas la profesorul Gyulai cu numele de familie neortografiat ungureşte? Mi l-a salvat ideea fericită, cînd făcu apelul nominal, de a răspunde *afirmativ* la întrebarea dacă numele meu se citeşte aşa cum e scris *Boanţi-u*, cu valoarea fonetică a sunetelor în ungureşte? Dacă nu răspundeam afirmativ, mă pomeneam cu numele schimonosit în *Báncsu*." (Banciu 1998, 215.)

Agârbiceanu nevét, aki Balázsfalván érettségizett, az érettségi bizonyítványának megfelelően a budapesti egyetemen (teológiai kar) az indexbe *Agârbicean János* formában írták be, még a circumflexet is feltüntetve. (Zaciu 1972, táblamelléklet.)

Az 1908/09-es tanévtől a felekezeti iskolák tanítóinak is családnév– keresztnév sorrendben kellett bevezetni a diákokat a naplóba. A Libertatea 1908/36. száma (augusztus 23/szeptember 5.) szerint sok felekezeti tanító ezt úgy értelmezte, hogy a családneveket is át kell írni. A vezércikkíró eloszlatta a tévedést és figyelmezteti őket, hogy a családneveket az érvényben lévő román helyesírásnak megfelelően írják: "In acela nu e iertat să schimbe nici o iotă, nici un semn chiar!" Ha nem biztosak a dolgukban, kérjék el a paptól az egyházi anyakönyvet, amelyben megtalálják az autentikus írásmódot: "căci în matriculele acestora, a preoţilor, s-au scris numele corect, vreme îndelungată şi acolo se află izvorul genuin al scrierii acelora!" (A "vreme îndelungată" kb. két évtizedet jelent, amióta bevezették a fonetikus helyesírást. Egészen biztos, hogy még ekkor is sok, különösen unitus lelkész a latinista helyesírást használta, de a latinista periódus után úgyis elég nagy bizonytalanság jellemezte a családnevek helyesírását.)

Vagyis ne "Lászku János, Cserbicsán Vazul, Boncza Elek, Szabó Győző, Kerpenyesi Sándor", hanem "Lascu János, Cerbicean Vazul, Bonţa Elek, Săbău Győző, Cărpinişian Sándor" alakokat használjanak.

„Au trebuit să-şi scrie şi numele ungureşte, în loc de Sbârneciu – Szbernecs!" (a glimbokai román felekezeti iskolában, Sima 1915, 44).

In B. numele de familie al elevilor se scrie cu ortografie unguerească, »un lucru oprit de legile naturale şi combătut de toţi bărbaţii cari stau în serviciul culturii popoarelor. Numele de familie în toate ţările culte se scrie cu ortografia poporului al cărui fiiu e individul.«" (Az idézet a tanítókonferencia állandó bizottságának jelentéséből való, 1910. X. 8–9, Ghibu 1911, 6.)

Vălişoarában (Valisora vagy Porkura) és Déván is magyar átírásban vezették a diákok családneveit (uo.).

Kényszerű családnév-magyarosítások

„Hogyan magyarosittatnak tulbuzgó tisztviselők által egyes vidékeken a románok nevei, úgy, hogy a faluba ilyen ujdonsült nevekre érkező hivatalos iratokra nézve maga az előljáróság is néha nem tudja kitalálni, hogy ki az a bizonyos ember, a kihez a levél vagy idézvény szól" (Vajda 1885, 12).

„Hogyan fordittatnak át magyarra némely tanodákban (de nem azokban, a hol én is tanultam egykor) egyes tanár urak által, tulbuzgóságból vagy érdemszerzési igyekezetből a román tanulók nevei és pedig a vezeték-nevek is, például Alburól Fehérre, Rotariuról Kerekesre, néha olyformán is, hogy ha a dolog magában nem volna oly elszomoritó, hát nevetnie jőne az embernek, hogy hogyan csináltak a szegény Cotirl'a-ból Kőtörő-t, s hogy micsoda Ypsilonfi nevekkel boldogittatik egy-egy szegény román ifjú, s hogyan lesz Ciurileanu-ból Csürüllyey?" (Vajda 1885, 13.)

„...1896 szeptemberében, szinte egy időben s egymástól alig különböző szövegezésben jelentek meg a napisajtóban egyes miniszterek körrendeletei, amelyekben felhívták a tárcájuk alá tartozó tisztviselők és alkalmazottak figyelmét a névmagyarosítás ügyére. Lukács László pénzügyminiszter valamennyi pénzügy-igazgatóságnak megküldte a Telkes Simon által szerkesztett Utasítás a névmagyarosításhoz című brosúrát azzal az utasítással, hogy annak tartalmát minden alkalmazottal ismertessék. […] A

kereskedelemügyi miniszter alá tartozó Magyar Királyi Államvasutak Igazgatósága is az előbbiekével megegyező értelmű körrendeletet bocsátott ki.” (Karády – Kozma 2002, 67–68) – Wlassics megfogalmazásában: „...a fönt említett óhajtásban nyilvánuló törekvését, kerülve természetesen minden pressziót, hatályosan támogatni szíveskedjék”, Darányi Ignácé: „...az illetőkre erkölcsi kényszert gyakorolni, magamat földjogosítottnak nem érzem” (uo., 67).
1867 és 1893 között a keleti megyékben 66 román vagy románosan hangzó családnevet magyarosítottak csendőrök, vasúti, erdészeti és egyéb állami vagy vármegyei alkalmazottak. Összesen 67 csendőr, 75 vasutas, 38 erdész. A vasutasok eloszlása rendkívül aránytalan: 49 volt közülük Arad vm.-i.
Meltzl Oszkár 1898. I. 29-én interpellált Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszterhez a hivatali névmagyarosítás ügyében: „Megtörtént, hogy például Nagyszebenben, Segesvártt, Földvártt és más erdélyrészi magyar királyi államvasúti állomásokon az illető főnökök, illetve más hivatalnokok maguk elé hívták az elárendelt közegeket, azokat direkte felszólították nevök megmagyarosítására, (*Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Jól tették!*) és vállalkoztak az előforduló formalitások elvégzésére, sőt fenyegetésekkel, illetőleg ígéretekkel igyekeztek rájuk hatni.” (Kemény 1956., 656.)
Thaly előbb kétségbevonta Meltzl szavait és konkrét példákat követelt tőle, majd bekiabált: „Jól tették, ha tették!” (uo., 657).
Dániel Ernő válaszában kijelentette, hogy **nincsen arra vonatkozó rendelet, hogy vasúti alkalmazottak magyarosítsák a nevüket.**
A csendőrségnél a tiszteknek legalábbis nem kellett megmagyarosítaniuk a nevüket, az I., kolozsvári csendőrkerület 1900-as tisztjeinek családnevei alapján.[8]

A viselő által kezdeményezett családnév-magyarosítások

Az állami „névpolitika” kezdete vsz. az 1881:XXVI. tc., amely jelentősen csökkenti a családnév-változtatáshoz szükséges bélyegilletéket (Karády – Kozma 2002, 55).
Szentiványi Kálmán/Márton/Zoltán (?) összeállította az 1800 és 1893 közötti hivatalos családnév-változtatások listáját (túlnyomó többségük a dualizmus évtizedeire esett; Szentiványi 1895). Bizonyos állami alkalmazottaknál (csendőr, erdőőr, vasúti és postai alkalmazott) a különböző szervek alkalmankénti nyomása érhette el a családnév-magyarosítást. Az ilyen foglalkozásúakat figyelmen kívül hagytam. Módszertani problémák az értelmezésben: bizonyos vitatható esetekben az elhagyott családneveknek nem a “valós” nyelvi eredetét kell meghatározni (az esetek egy bizonyos hányadában ez lehetetlen is volna), hanem az “etnikai értéket”, amelyet a névváltoztató és környezete hozzájuk fűzött. Azonkívül a családneveket gyakran családi okokból is megváltoztatták. A tendenciák a módszertani nehézségek ellenére is egyértelműek. Román eredetű vagy románosan hangzású családnév magyarosítására túlnyomó többségben magyar többségű településeken került sor:
Közülük 43-an erdélyi[9], 44-en Erdélyen kívüli[10], magyar többségű településen magyarosították a

---

8 A parancsnokhelyettest Éderer Nándornak hívták, tisztek voltak még Proch József, Raith Ernő, Reschner Dániel, Pfeiffer Károly, Krausz Antal, Klatrobecz Géza, Saymann József és Spalla Aurél. *A magyar királyi honvédelmi ministerium, a honvédség és csendőrség névkönyve 1900. évre*. Bp., 1899.

9 Kolozsvárott Balogh (Turcsa) János, Bérczi (Sztojka) Ferenc fodrászsegéd, Borszéki (Pintye) Ákos, Erdős (Padureán) János, Kertész (Rusu) Gasia Gizella, Kőrözsi (Crisann) Tódor házbirtokos, Kővári (Kivorán) Antal, Károly és Miklós, Kővári (Tyworan) János és József, Láposi (Lepuşianu) Mira kocsmáros, Nyilasi (Chimpanu) János fodrász, Puskás (Piszkás) Sámuel gépészsegéd, Szabó (Kiereán) Péter kőművessegéd, Széplaki (Széplekán) János és Tőrös (Marusán) Tivadar hírlapíró. Debreczeni (Opra) János és Keresztes (Krisztea) János, Torda, Győrfi (Giurkáni) Sándor és István (Iszpász) Gergely cipész, Dés, Gyulai (Persián) György, Abrudbánya, Hunyadi (Melacu) Ferenc népzenész, Gyulafehérvár, Hunyadi (Hurdu) Vazul iparos, Marosvásárhely, Kárpáti (Komas) Imre, Gyulafehérvár, Onyaki (Onya) Miklós honvéd, Déva, Péterfi (Pinterák) Ferenc szolga, Déva, Kövesdi Pál (Porfiriu Concosiu) tanár, Magyarlápos és Széplaki (Szépleczán) Mihály, Dés. Eperjesi (Opra) Ferenc tanítóképzői növendék, Székelykeresztúr, Eperjesi (Opra) Pál községi bíró, Peselnek, István (Ráduly) András, Alsócsernáton, Miskolczi (Dumitrátyi) Ferenc birtokos, Lécfalva, Péter (Vaszi) György földműves, Csíkpálfalva, Székedi (Ruszuly) Ferenc, Csíkzsögöd, Kovács (Muszka) József, Bereck és Székely (Tifán) Ferenc, Oroszhegy. Hunyadi (Moldován) Sándor, Bánffihunyad, Szántó (Muntyán) Miklós földműves, Kisbarcsa, Török (Tiri) Flóra kovács, Felvinc, Váradi (Stanciu) Juliska mészáros, Alsójára, Zágoni (Albu) Mózes, Sepsiszentgyörgy és Székely (Szlama) Ferenc, Görgényszentimre.

10 Békési (Vallach) János, Elek (Olexa) István és János, Nagyvárad, Erdélyi (Mócz) György kalapos, Gyulai (Tripa) Péter, Somogyi (Petrisor) Irén, özv. Abrudán Györgyné és Tarr (Tarcza) György Nagyváradon. Bérczi

családnevüket. Ebből arra következtetünk, hogy az előforduló esetek többségében az egyén a magyar identitása és „romános" családneve közötti disszonanciát igyekezett feloldani, a családnév-változtatás fő motívuma az, hogy ez az etnikai jegy is illeszkedjék az (új) identitáshoz.
A magyar társadalomban vsz. erősebb stigmát jelentett a romános családnév, mint a románban a magyaros. A szamosújvári Pátrubányról pl. így írt egy korabeli humoros kalendárium: "A ki sajnájja az ütven krajcárt, hogy azt a kamisz aláh nevit, egy szíp magyarral felcserijje." (Tőrös 1882, 41. A szerző maga egyébként *Marusán*ból magyarosított.)
Olyan eset, hogy román többségű településen nem állami, vármegyei vagy községi tisztviselő magyarosította meg román eredetű vagy „romános" családnevét, Szentiványi szerint 1893-ig mindössze tizenhárom fordult elő.[11] Ez a vizsgált területben és időszakban eltörpül a zsidók névmagyarosítási rátája mellett, de még a bánáti svábok névmagyarosításai is más nagyságrendet képviselnek.
A román szépirodalomban ennek ellenére viszonylag gyakori motívum a névmagyarosítás. Morális jellemzést kap az a szereplő, aki karrierje érdekében magyarosítja családnevét.
Mikor Sofronie Plopescu magyar nyelvű prédikációja készül, a budapesti lapok *Nyárfay Szemprő*ként emlegetik (Vulcan 1876, 2., 106), Ştefan Zimbranunak jövendőbeli apósa feltételként köti ki, hogy magyarosítsa nevét (ettől kezdve *Pista*ként szerepel) (uo., 124), Bumbescu, akit az abszolutizmus idején *Knopfler*nek hívtak, később visszarománosított, majd *Gombosi*ra magyarosított (uo., 3. köt., 8).
Slavici szatírájában a „magyarón" románt, Punguleanut csak *Pungulányi*ként emlegeti (Slavici 1976).

A német nevek magyarításánál csak kisebb részt lehet elkülöníteni a keresztény és zsidó, valamint az „őslakos" és „betelepült" személyek névváltoztatásait. Annyi azonban tendenciaszerű, hogy a nem állami alkalmazottak körében a Szászföldön még mutatóba is nehéz lenne nem „zsidós" családnév magyarosítását felmutatni. A bánáti svábok körében nagyságrendekkel jellemzőbb volt a mozgalom. Kiemelkedő Arad, ill. kisebb mértékben Temesvár részvétele.

A területen az első nagyobb (bár így sem jelentős) kollektív névmagyarosítást 1886-ban a Szolnok-Doboka megyei Horgospataka, Oláhláposbánya és Rojahida bányáinak és öntödéinek 14, főként német családnevű munkása hajtotta végre.[12]
A Szentiványi által földolgozott periódus lezárulta után, 1897-ben került sor a vizsgált területen az egyetlen, általam ismert kollektív névmagyarosítási akcióra. 147 személy, a görgényüvegcsűri üveggyár munkásai és családtagjaik magyarosították német, cseh és szlovák eredetű családnevüket (Bíró 2006, 96,

---

(Bumbák) Miklós Máramarossziget, Biró (Zsude) János, Nagykároly, Bodrogi (Tulcsik) Gyula, Jolán és Margit, Máramarossziget, Borodi (Bába) György joggyakornok, Nagykároly, Budai (Mitra) Pál, Arad, Hollósy (Korbuly) Simon, Máramarossziget, Kányai (Kanyuk) János pincefelügyelő, Szatmár, Marosi (Motz) József, Fehértemplom, Miklósi (Csasa) Márton ügyvédjelölt, Nagykároly, Morariu (Molnár) György g. k. papnövendék, Arad, Perényi (Pintye) János segédlelkész, Máramarossziget, Rózsai (Prágyidt) Mihály, Sziget, Somlyói (Páskuj) Dezső alap.-növ., Szilágysomlyó, Szigeti (Busemecz) György honvédhuszár, Máramarossziget és Tenki (Flezsár) Sándor sebész, Felsőbánya. Fekete (Nyegrucz) Koszta, Élesd, Fekete (Nyegru) László és gyermekei, Sándor, Matild, Erzsébet és Gyula, Érmihályfalva, Gyarmati (Gying) Ödön Zimándújfalu, Gyulai (Siciklás) Béla, Vinga, Talajdi (Tunega) József ügyvéd Buziás, Tamás (Csin) Ilie, Lázur, Hódosi (Hodor) Marián, Kaprióra, Hollósi (Corbu) Ján magánzó, Borosjenő, Horváti (Dáncs) Miklós, Hadad, Kárpáti (Szaszarán) János, Misztótfalu, Marosi (Marosan) György, Zsibó, Mezei (Mokán) Izidor, Varsolc, Óvári (Prichistal) Sándor gazdász, Élesd Kőrösi (Krizsán) Károly, Nagybánya, Terényi (Triff) László orvos, Rónaszék és Szilágyi (Radisin) Mária, Rév.

11 Budai (Budu) Lajos pékmester, Hondolban, Fehér (Albu) Tódor csizmadia és gyermekei, János, Vasilie, Anna és Simeon, kőműves, Kápolnokmonostoron, Ladó (Ladé) Simon és gyermekei, Zachariás, Miklós, László és Simon Erdőszakálban, Molnár (Mumzát) Ágoston kereskedő és Váradi (Buculei) Pantilimon csizmadia Naszódon, Kővári (Bozga) Aranka, Óradnán, Répás (Ripán) Miklós Mányikon, Széplaki (Szepleken) János Désaknán, Dobosch (Viczán) Fimoftei Nagyilván, Szörényi (Turka) Antal kisbirtokos Csernakeresztúrban, Kapocsi (Demian) Emil Marosludason, Petri (Petrikás) László és Móric (örmény származású) földbirtokosok Tasnádszarvadon és Pap (Perint) Péter, Mezősályiban.

12 Horgospatakon Grabán (Gergelyi) András, Pataki (Ploveusky) György, Erdélyi (Vilasinszky) Ferenc, Fái (Repholcz) András és Földi (Spaubauer) Károly erdőmunkások és Szabó (Hamminik) Sándor vasgyári munkás, Oláhláposon Fehér (Weiszner) Ferenc és Mihályi (Misnyák) Ferenc bányászok, Rákóczi (Rézler) Jenő és Szántó (Závaczky) József öntőmunkások, Rojahidán Hunyadi (Schäfer) Ferenc és Szabó (Schneider) Ignác vasgyári öntőmunkások, Fenyeres (Au) Ádám esztergályos és Tiszai (Theisz) István kovács.

részletesebben egy görgényüvegcsűri diák dolgozatában: http://www.uvegcsur.as.ro/Azelsoiskola.htm).
Pl. Gampe > Boros, Kuffner > Antalfi, Belder > Pálfi, Danio > Csinádi, Radui > Erdősi, Sthanfel > Bálint, Dobrean > Darabont, Hana > Hajnal, Harthauer > Hortáver, Bolian > Mártonfi, Harthauer > Mártonfi, Wachan > László.

Keresztnevek

A román és magyar keresztnévrendszer

A korban megváltozott a román keresztnévkorpusz: olyan nevek kerültek bele, sőt váltak a legdivatosabbakká, amelyek nyilvánvalóan nem vallási, hanem nemzeti motivációt tükröztek: pl. a keleti naptár nem ismer sem Sfântul Traiant, sem Sfântul Mirceát, sem Sfântul Sorint – ahogyan természetesen Szent Árpád vagy Elemér sincs. Az új nevek először az értelmiség körében jelentek meg, de a papok közvetítésével (valószínűleg változó mértékben, de erős fáziskéséssel) elterjedtek a parasztságnál is. (A papok a "pogány" nevek népszerűsítőiként egyértelműen a nemzeti aktivista szerepét vállalták föl.)
Egy-egy vegyes lakosságú faluban etnikus értékük volt a keresztneveknek, de a román és magyar keresztnévrendszerek érvényessége sokszor csak egy falura szorítkozott. A XX. században a Jusztina és a Nella Kidén magyar, a közeli Bodonkúton román keresztnévnek számítottak (Gálffy 1944).
A borsa-völgyi magyarok tipikusan román névként említették a Veronikát (Veronica; Bádokon, Csomafáján, Magyarmacskáson és Ördögkeresztúron), a Mártát (Marta; Csomafáján, Kolozsborsán és Magyarfodorházán), a Rebekát (Raveca; Csomafáján, Magyarmacskáson és Ördögkeresztúron), az Áront (Aron; Bádokon és Csomafáján), a Lídiát (Lidia; Kolozsborsán és Magyarmacskáson), az Anikót (Anico; Ördögkeresztúron), a Dávidot (David; Bádokon) és az Eleket (Alecu; Csomafáján), magyarként az Annát (Ördögkeresztúron) és a Rózát (Bádokon) (uo.).
A bolgárcsergedi bolgárok nyelvcseréje után csak bolgárok viselték a faluban a Linca, Mina, Agliţa, Ancă, Ghiţa (női), Pătru, Mihai, Criştea és Ianăş keresztneveket (Muşlea 1928, 16).
Az 1850-es években és 1844-ben a brassói ort. gimnáziumot támogató 261 magánszemélyből 55 viselte a Ioan, 25 a Gheorghe és 21 a Nicolae keresztnevet (Bârseanu 1900, 236–243).
Újonnan népszerűvé vált férfinevek pl.: Coriolan, Axente, Cristian, Valeriu, Pompiliu, Octavian, Sextil, Liviu, Marius, Romulus, Romul, Virgil, Aurel, Claudiu, Tiberiu, Camil, Remus, Liciniu, Longin
A cipariui és a maiorescui helyesírás egymásra következése egyes esetekben keresztnévpárok kialakulásához vezetett, pl. Octav/Octaviu, Pompei/Pompeiu, Valer/Valeriu.
„Prenumele latine de tipul Aurel […], Traian, Valeria şi multe altele, au apărut în mediul intelectualităţii româneşti din Transilvania, prin a doua jumătate a veacului trecut...” (Cristureanu 1969, 21–22, ld. még Constantinescu 1963, XI).
„»Domnii de Români«, cum le zicea poporul, fiind o apariţie nouă şi neobicinuită, îşi botezau copiii dându-le cu predilecţiune nume latineşti ca: Corneliu, Nepos, Romulus, Victor, – copiii lui Daniil Pap; Letiţia, Sabin, Enea, Nerva, Ulpiu, Brutus, Roma-Victoria, – al lui Hodoş; Sever, – al lui George Secula; etc. etc. Pentru a exhauria întreg repertoriul latin, se dădeau şi nume duble.
Dela ei le luară învăţătorii, preoţii, şi apoi ţăranii.
Prin aceasta, şi în aceasta epocă, se întracuse în onomastica regiunii nomenclatura română în locul celei slavone, de până aci.
Pier: Sigismund, Gelert, Arcadie, Ladislau – nume istorice împrumutate de intelectualii români din istoria Ungariei.” (Az 1860-as években, Mager 1937, 48–49.)
„A román keresztnevek az egész megye területén, ugy a havasban, mint a lapályon, ugyanazok; a nép itt is, ott is ugyanazokat használja. De ugy a havasban, mint a lapályon a közlakosságnál az uj divat is mutatkozik; az uj keletü keresztnevek napról-napra nagyobb és nagyobb hóditásokat tesznek. Az iskolák, a néptanitók az uj divatnak nagy apostolai. A régi jóhangzásu keresztneveket ma-holnap kiszoritják a jövevények. A legutolsó havasi faluban is találkozunk már Tráján, Brutus, Aurelián, Valér, Cornel; Aurelia, Valeria, Vetoria, Lucretia stb. keresztnevekkel. Különös szerintem, hogy az oly vallásos istenfélő nép az egyes szentekre emlékeztető keresztneveket oly könnyen dobja el magától és a keresztséggel, egyházi úton felvesz egy csomó pogány nevet. Kabátos embernek, nem katrinczás nőnek ma már derogál a Gligor, Mafteiu, Chifor, Gafta, Todosia stb. név…” (Moldován 1899, 760).
Slavici Revoluţia din Pîrleşti c., az 1870-es évek elején írt szatírájában a helyi románság önjelölt „dákorománˮ vezérét, az ügyvédet Iuniu Iuliu Marcu Brutu Catone August Spulberunak hívják (Slavici 1976).
A latinos keresztnevek elterjedésénél a XIX. század végétől fontos szempont volt, hogy nem lehetett őket

magyarosítani.
"In acelaşi timp numele romane întruneau o calitate însemnată: nu se puteau înstreina." (Paşca 1936, 39)
a karánsebesi Foaia diecesană 1895/49. számában (XII. 3/15.) jelent meg egy lista:
Nume îndatinate la poporul nostru şi cari nu se pot traduce în alte limbi (Ana, Alexandra, Amalia, Anastasia, Aureliu, -a, Busuioc, Brânduşa, Camil, Casian, Claudiiu, Coriolan, Corneliu, -a, Cristina, Dămăschin, Dobriţa, Domnica, Emiliu, -a, Emilian, Dochia, Eufemia, Florian, Florica, Florin, -a, Iustin, -a, Laura, Laurenţiu, Letiţia, Liviu, -a, Longin, Lucian, Macrina, Maria, Mihnea, Mircea, Natalia, Octaviu, -a, Oraţiu, Paulina, Persida, Remus, Romulus, Sabina, Samfira, Sidonia, Sofronia, Stana, Stanca, Teodora, Torenţia, Vichentie (Oallde, 89–90)[13]
Az egyes parókiákon is készítettek, másoltak hasonló keresztnévlistákat (pl. a gerlistyei ort. templomban őrzöttnek ez volt a címe: *Însemnarea numelor care au să se dea în botez pruncilor de naţiunea română –* Aureliu, Coriolan, Corneliu, Damaschin, Florian, Iustin, Liviu, Lucian, Mircea, Octavian, Patriciu, Romulus, Romul, Terenţie, Traian, Vichenţie, Ana, Anastasia, Aurelia, Brânduşia, Cornelia, Cristina, Ersilia, Dochia, Eufrosina, Florica, Livia, Maria, Păulina, Persida, Sabina, Silvia, Veturia) (uo., 90).
"Spre a preîntâmpina tentativa streină, preotul satului românesc sfătuia pe ţărani să aleagă la botezul noilor născuţi nume latine mai greu de schimbat şi de înstreinat..." (Paşca 1936, 40.)
Az ASTRA propagandát fejtett ki a latinos nevek elterjedése érdekében. ("Prin nenumăratele conferinţe populare, prin numeroasele broşuri scrise pe înţelesul tuturor, ţărănimea noastră din Ardeal a fost direct sau indirect îndrumată să adopte numele latiniste." Uo., 41. Ő a *Cezar, Tit Liviu, Salustiu, Horaţiu, Ovidiu, Marius, Livius, Titus* neveket eml\ti mint ajánlottakat.)
"Către sfârşitul veacului trecut apar din ce în ce mai des numele de botez care evocă marile figuri istorice din vieaţa română, mai întâiu în clasa intelectualilor din centrele culturale şi apoi, încetul cu încetul, prin extensiune la învăţătorii şi preoţii dela ţară, iar prin imitaţie şi în păturile noastre populare." (Uo., 39.)
Fogarasföldön először 1875-ben, Alsóvistán kereszteltek újszülöttet latinos névre (*Victor*), majd 1890-ben Telekirécsén (*Cezar*). A parasztság körében ezek a "pogány" nevek, bár a vidék Nagyszeben és Brassó között helyezkedik el, nem terjedtek el (uo.).
"Aproape exclusiv, la sfârşitul veacului trecut, numele propagate de şcoala latinistă erau purtate de copiii intelectualilor din Ţara Oltului. Corespondenţii noştri ne arată că, chiar şi acum, aceste nume sunt considerate de ţărani ca nume »domneşti«." (1936-ban. Uo., 40.)
Eközben a romániai névdivat már 1918 előtt túllépett a latinizáló neveken, az értelmiség közönségesnek kezdte érezni őket és a "nyugatos"-nak érzett nevek jöttek divatba (uo., 42.).
Egy másik névtípus, a modern nyugati nyelvekből (főként a franciából) származó női keresztneveké a korszakban a regáti bojárság és polgárság körében divatozott, de Magyarországon nem volt divatos (Aneta, Georgeta, Marieta, Mirela, Nicoleta, Simona, Beatrice, Bianca) (Cristureanu 1969, 25).
Egy harmadik, az elsővel rokon csoport is megjelent, a román régiségből fölélesztett, főként szláv eredetű keresztneveké. Közülük egyeseket (Bogdan, Răzvan, Şerban, Radu, Costin, Vlad) szűkebb körben eddig is használtak. (A hunyadi Zsil-völgyben a Mircea már 1852-ben a hagyományos nevek közé tartozott.) A Dorin, Sorin, Horea (Cristureanu 1969, 26), Viorel (először 1895-ben a Hunyad megyei Laszón, uo., 33), Rodica (először 1898-ban Brádon, uo., 32) stb. ekkor kelt új életre.
Újonnan divatossá vált magyar nevek (parasztok körében is): Ákos, Aladár, Árpád, Béla, Dezső, Elemér, Endre, Gyula, Jenő, Kálmán, Zoltán, Irén, Irma.
Keresztnévstatisztikák (a mintákban erősen felülreprezentált az értelmiség):
A brassói román kaszinó tagjai között 1867-ben a legtöbben a Ioan (Ion) (21,25%), a Nicolae (Neculae), a Gheorghe (George) és a Dimitrie (Dumitru) keresztnevet viselték (külön-külön 8,75%). 1918-ban az első még mindig a Ioan (Ionel), de már csak 16,66%-kal. Jócskán lemaradva követte a Nicolae (7,78%) és a Dumitru (6,67%). A tagok 22,22%-a viselt valamilyen "klasszicizáló" nevet (Romulus, Aurel, Candid, Sever, Emil, Victor, Traian, Pompiliu, Iulius és Valer) (Colan 1935, XXXIII–LXXVII).
A brassói ortodox gimnázium nyolc évfolyamába az 1872/73-as tanévben 170 diák járt, akik 53 férfinevet viseltek. A három kiemelkedően legnépszerűbb keresztnév a Ioan (44 viselő, 25,9%), a Nicolae (26 viselő, 15%) és a George volt (23 viselő, 13,5%). A három keresztnevet a diákok többsége, 54,7%-uk viselte. Latinizáló keresztnevet mindösszesen öt diák viselt (egy-egy Aurel, Cornel, Emil, Patriciu és Romul).[iii]
Az 1909/10-es tanévben a gimnázium 312 diákja 87 férfinevet viselt. A három legnépszerűbb férfinév továbbra is a Ioan (Ion) (50 viselő, 16,0%), a George (Gheorghe) (34 viselő, 10,9%) és a Nicolae volt (27 viselő, 8,7%), de összesen már csak a diákok 35,6%-a viselte őket. A latinos nevek bőséges korpuszából (Antoniu, Aurel, Cicero, Coriolan, Cornel, Emil, Emilian, Horaţiu, Liciniu, Liviu, Octavian, Pompei, Remus, Romul és Romulus,

13 Kérdés, az összeállító miből gondolta, hogy ezeket nem lehet lefordítani.

Septimiu, Sever, Silvestru, Silviu, Tarcoviniu, Traian, Ulpiu, Valer és Valeriu, Victor, Vincenţiu, Virgil) 77 diák szülei válogattak (24,7%). Megjelentek már a román történelmi nevek is (Dragoş, Iancu, Mircea, Răzvan, Şerban, Vlad). A Regátban divatba jött, európaias-franciás keresztnevek közül csak a Marcelt viselte egy diák.[iv]
A balázsfalvi gimnáziumba az 1868/69-es tanévben 404 diák járt, akik 83 férfinevet viseltek. A leggyakoribb négy nevet a diákság 41,6%-a viselte: Ioan ("Ioanne", 76 viselő, 18,8%), Vasile ("Blasiu") és Nicolae/Nicolau (33 viselő, 8,2%), George ("Georgiu", 26 viselő, 6,4%). Latinos, klasszicizáló neveket (Antoniu, Aurel, Diocleţianu, Emil, Fabiu, Iuliu, Liviu, Octaviu, Onoriu, Patriciu, Romul, Silvestru, Silviu, Titu) 24-en viseltek (5,9%).[v]
Ugyanoda az 1909/10-es tanévben 498 diák járt, akik 112 férfinevet viseltek. Toronymagasan a legnépszerűbb név továbbra is a Ioan (62 viselő, 12,4%), de mögötte két latinizáló keresztnév foglalta el a második-harmadik helyet: Victor (27 viselő, 5,4%) és Aurel (25 viselő, 5,0%). 178 diák viselt latinos keresztnevet (35,7%) (Aurel, Brut, Camil, Coriolan, Cornel, Domiţianu, Emil, Emilian, Enea, Fabian, Fabiu, Flaviu és Flavius, Iuliu, Laurean, Liciniu, Liviu, Lucian, Ovidiu, Patriciu, Pompei, Pompeiu és Pompiliu, Romul és Romulus, Remus, Sabin, Septimiu, Sever, Silvestru, Silviu, Tertulian, Tiberiu, Tit, Traian, Valer, Victor, Virgil).[vi]
A székelyudvarhelyi református kollégium felső- és középtanodájába az 1868/69-es tanévben 292 diák járt, akik 61 férfinevet viseltek. A leggyakoribb név a József volt (22 viselő, 7,5%), utána a Károly (17 viselő, 5,8%), a Ferenc (16 viselő, 5,5%), a János (15 viselő, 5,1%), az Albert és a Gyula (13 viselő, 4,5%), a Lajos (12 viselő) és az István (11 viselő). A négy leggyakoribb nevet viselte a diákok 24,0%-a. Magyar történelmi nevet (Ákos, Aladár, Árpád, Béla, Endre, Gejza, Gyula, Kálmán, Lehel) 32 fő viselt (11,0%).[vii]
A kollégium nyolc osztályába az 1910/11-es tanévben 201 református diák járt, akik 50 férfinevet viseltek. A leggyakoribb név a László volt (15 viselő, 7,5%), utána a Béla (14 viselő, 7,0%) (ötven évvel korábban a kettő együtt 3,4%), a Gyula, az István és a Sándor (11 viselő, 5,5%) és a Lajos (10 viselő). Magyar történelmi nevet (Ákos, Aladár, Árpád, Béla, Dezső, Endre, Géza, Gyula, Jenő, Kálmán, Tibor, Zoltán) 58 fő viselt (28,9%).[viii]
A székelyudvarhelyi római katolikus gimnáziumba az 1869/70-es tanévben 119 katolikus diák járt, akik 43 nevet viseltek. A leggyakoribb nevek voltak a Ferenc (11 viselő), a József (10 viselő), az Antal és a János (9-9 viselő) (a négy összesen 32,8%). Magyar történeti nevet (Árpád, Endre, Géza, Gyula) 8 diák viselt (6,7%).[ix]
Ugyanoda az 1909/10-es tanévben 252 katolikus diák járt, akik 63 férfinevet viseltek. A leggyakoribb nevek a Ferenc (11 viselő, 4,4%), a József (10 viselő, 4,0%), az Antal és a János (9-9 viselő, 3,6%) voltak (összesen 11,9%). Magyar történeti nevet (Aladár, Árpád, Béla, Dezső, Elemér, Endre, Géza, Jenő, Kálmán, Zoltán) 57 diák viselt (22,6%).[x]
Az őstörténeti divat a felsőbb társadalmi rétegek férfinévrendszerét körülbelül azonos mértékben rendezte át a magyarok, mint a románok körében (de a románok közt az unitusoknál inkább, mint az ortodoxoknál).
„…At. M. Marienescu 1869-es cikkében: figyelmeztetett arra, hogy egyes műveltebb családokban olyan nevek divatoznak, mint *Jancsi, Jani, Misca, Gyuri, Gyurca*, sőt *Árpád* és »egyéb pogány nevek«." (Ábrahám 2004, 279) – ennek a megállapításnak inkább diszkurzív értéke lehetett az etnikai határok megállapítása szempontjából, semmint valóságos tapasztalati alapja.
A hátszeg-vidéki nemesek körében azonban a „magyaros" keresztnévadás az elhatárolódás eszköze volt a „rumân"-okkal, a jobbágyokkal szemben: „Amestecul de ungurisme în numele de familii nemeşeşti se vede de altfel şi azi (v. lista de nume pe care o dăm la lexic) şi ţi se pare foarte ciudat să le întîlneşti prin sate curat româneşti." (Densusianu 1968, 403; ugyancsak Conea 1940.)
A livádiai és borbátvízi nemesek körében Alexandru Cristureanu ilyen keresztneveket írt össze a románoknál: Arpad, Andraş, Balint, Emeric, Francisc, Istvan, Pal, Lora, Treja (Alexandru Cristureanu: Prenumele de la Livadia şi Rîu-Bărbat (Ţara Haţegului), Cercetări de Lingvistică 4 (1959), 159–170, idézi Sfîrlea 1989). Livádián 1875-től állami iskola működött!

Kétnyelvű keresztnévpárok

A korabeli magyar és román művelt gyakorlatban többnyire „lefordították" az idegen keresztneveket és átrendezték a névelemek sorrendjét. A keresztnév alakja általában még nem volt állandó.
A későbbi Pacha Ágoston püspököt pl. 1881-ben „Pacha Gusztáv"-ként iratták be a kecskeméti piaristákhoz, a mezőkovácsházi r. k. anyakönyvekben legtöbbször „Pacha Ágost káplán" néven szerepelt (Merényi-Metzger 1996, 9 és 12).
A balázsfalvi gimnázium 1868/69. évi értesítője etimologikus román helyesírás szerint írja át a néhány magyar és német diák nevét, akik az intézményt látogatták: *Carolu Bresztowszky, Carolu Nagy, Juliu Uber, Adolfu Speil.*
„De altcum eu totdeuna m-am prezentat ca Francisc Hossu Longin, iar ungureşte Longin Hossu Ferencz. Ca advocat am contrasignat, fără să fi fost esepţionat, ca L. Hossu Ferencz, pe tabla de pe casa mea »advocat Fr.

Hossu L.« (Hossu Longin 1975, 194.)
„Fratele meu păstra lista membrilor primei societăţi a tinerilor români, studenţi ori juraţi din Cluj. […] Cu mîna proprie confirmau achitarea modestei sume, a taxei de înscriere, şi un Circa din Săcele şi Avram Iancu. Însă, obişnuit să semneze ungureşte, el iscăli: Janku Abrahám.” (Vaida Voevod 2006, 1, 13.)
„Én Bohăţel Sándor vagyok, az Ujfalusi oláh pap fia” (1848-ban, Vaida Voevod 2006, 1, 241.)
Az Enciclopedia Românában van *Ajtai Mihály, Cornel Ábrányi* és *Hermann Vámbéry* is.
Claude Muguet lupényi bányaigazgató a Közművelődés 1897. évi 44. sz.-ban mint "Muguet Kolozs" jelenik meg (348).
Asbóth János román nyelvű levélben, „Joane de Asboth” aláírással, a Magyarország, az Egységes Ellenzék lapja szerkesztőjeként kérte Bariţot, hogy a Magyarországért cserébe küldje el neki az Observatoriult (Bariţ 1975, 155).
Gagyi Jenő a Transilvania 1911/1. számában „Eugen Gagyi de Etéd” néven adta közzé az erdélyi püspökség 1805-ös szabályzatát (38–61).
A Függetlenségi és a Nemzeti Párt vezérei az 1906-ban indított román nyelvű, Lumina c. lapjukban románosan írva jegyezték cikkeiket (vagy jegyezték nevüket a szerkesztők bizonyos cikkek alá): Francisc Kossuth, Ludovic Bay stb.

Becenévkölcsönzés

A Gheorge „Gyuri” beceneve a románban (pl. Munkus György krassói pópához írt levél címzésében – Kováts csendőrfőhadnagy a kvári csendőrkerületi parancsnoksághoz, Zalatna, 1885. X. 7. – Avarvarei 1998, 338). „M-am dus însă şi la Szerb Gyuri, român din Banat, deputat în Parlament.” (Lapedatu 1998, 61). „George (Ghiurca)” (nagybátyja, Pop Reteganul 1969, 52). “»Gyuri bácsi«, după cum îl numeam noi în afară de şcoală” (Gheorghe Gheorghe Părău-t, a brádi gimnázium igazgatóját. Candrea 1935., 17.)
„Giurgiu Augustin (akit egyébként mindenki Gusztinak szólított)” [kisgyerekkori játszópajtása Alsójárán] (Kemény János 2003, 14).
Victor Mihalit magyar diáktársai (Bolgár Emil és Horánszky Adolf) késõbbi élete folyamán Gézának ill. Győzőnek titulálták, aminek életrajzában és hugától kapott leveleiben nyoma sincsen (Chindriş – Kovács, 164, 167, 171, 172).
Alexandru Mocsonyi Vincenţiu Babeşt németül írt leveleiben „Lieber Vityó”-ként szólította, az aláírás pedig mindig „Sándor”, Babeş a levelekre románul válaszolt, de „Amate Sandre” megszólítással (Dan – Cipăianu 1976, 146–155 ill. Babeş 1983, 86–94).
„Iosif Nemeş (Nemeşiu) sau Iózsi bácsi” (Vaida Voevod 2006, 1, 112), „Laczi (V. Goldiş)” (uo., 122), „Ştefan Filip (Pişta bacsi)” (uo., 193), „Nemeş-néni” (uo., 236), „Paul Pop – poreclit Pap Palcsi.” (Hossu Longin 1975, 48), „Simon bácsi” (belényesi g. kat. tanító, uo., 72), „Tereza Păcală, sau »Teréz néni« cum îi spuneau ai noştri.” (Toma Păcală nagyváradi esperes felesége, Lapedatu 1998, 153.) „Proprietarul Nagy Latzi [a vorbit], pentru Românii dela Câmpie. (Nagy Latzi, trebuie să fi fost român...” (Pipoş főispán 1861-es főispáni beiktatása alkalmával Körösbányán, Mager 1937, 20). Ghiuri (Kisberivoj), Laţi (Telekirécse), Iulişca (Luca) (Elterjedt becézőnevek Fogaras vidékén. Paşca 1936, 38.)
A jelentős részben cipszer eredetű, de elmagyarosodott kapnikbányaiak "szubsztrátumhatásként" megőrizték a német beceneveket: "...a keresztnevek, mint: *Franczi, Matiz, Stefi, Szepi, Háni, Száli* stb. széltiben saját eredeti népnyelvies alakukban divatoznak..." (Vass 1863, 372.)
Valószínűleg szász nevekhez is csatolt román becenévképzőkre utalnak az *Allogén eredetű családnevek* fejezetben közölt, *-uţ, -şel, -ici, -ăţ* végződésű öröklődő szász ragadványnevek.

Kényszerű keresztnév-magyarosítások

Az állami névpolitikában az 1894:XXXIII. tc.-kel, az állami anyakönyvvezetéssel állt be fordulat. Az anyakönyvvezetőknek szóló iránymutatás, az 1906/80.000. sz. BM-rendelet előírta, hogy az anyakönyvben az újszülöttek, a házasulandók és elhalálozottak utónevének magyaros alakját kell feltüntetni és csak az illetők külön kérésére, zárójelben lehet feltüntetni az idegen, eredeti változatot. Amely utónévnek nincsen magyar változata, ott az eredetit kell feltüntetni (55. §, 7. pont). Becenevet nem lehet fölvenni, az anyakönyvvezető kérdezze meg a szülőket, hogy a bejegyzendő alak mely név becéző formája (82. §). Az anyakönyvvezető feladata volt az is, hogy ellenőrizze, megegyezik-e az anyakönyvezett utónév azzal, amelyre az egyház keresztelte a gyermeket és ha nem, figyelmeztesse a szülőket (uo.) (Magyarországi rendeletek tára 1906, 1834, 1869 és 1870.)
1895:XXX. tc., 44. § "Senki sem viselhet más családi és utónevet, mint a melyek születési anyakönyvébe be vannak jegyezve."

1896. nov. 11-én a honvédelmi miniszter a törvényhatóságokat a sorkötelesek keresztneveinek magyar változatú nyilvántartására kötelezi (1896/65.788. sz. HM-rendelet).
26.141/1910. sz. IM-rendelet az utóneveknek a telekkönyvi betétek szerkesztésekor magyar nyelven írásáról – a homonimia elkerülésére zárójelben az idegen név, esetleg a ragadványnév is beírható.
A rendeletek végrehajtása céljából a közigazgatási és egyéb hivatalos szervek megkapták a Nem-magyar keresztnevek jegyzékét:
Nem-magyar keresztnevek jegyzéke. 1. kiad. Budapest, MTA, 1893.

„A m. kir. Belügyminiszterium a nemzetiségektől sűrűbben lakott vármegyék főispánjaihoz fölhivást intézett, hogy a vármegye területén dívó s a nem-magyar ajkú lakosoktól leginkább használt keresztneveknek magyar elnevezését betűsoros kimutatásban hozzá terjeszszék föl.

A beérkezett jegyzékeket a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszterium azzal a fölkéréssel küldötte meg a magy. tud. Akadémiának, hogy azokat fölülbíráltatni s hiteles jegyzékbe összefoglalni szíveskedjék.

A m. tud. Akadémia nyelvtudományi osztálya *Joannovics György* t., *Ponori Thewrewk Emil* r. és *Asbóth Oszkár* lev. tagokat kérte föl jelentéstételre.

E bizottság *Joannovics György* t. tag elnöklete alatt megalakulván, *Czámbel Samu* urat, a magy. kir. Belügyminiszterium fordító osztályának tisztviselőjét is fölkérte közreműködésre.

A bizottság véleményét mind az I. osztály, mind az összes ülés elfogadta s a bizottságtól készített betűsoros jegyzéknek fölterjesztését s egyszersmind közzétételét is elrendelte."

A lista később még két kiadásban megjelent. A második kiadást Melich, Szkunzevics Kornél és Sulicza Szilárd rendezték sajtó alá, helyenként javították, pótolták, a harmadik kiadást egyedül Melich gondozta. A nem magyar nevek közül a kiadvány a románokat, a szerbeket és a szlovákokat fonetikus magyar átírásban közli.
A német személynevek „konvertálásának" szabályai (a német–magyar névpárok) a XIX. sz.-ban, a magyarországi németség nagy részének megmagyarosodása idején már megszilárdultak. A román személynevek többségének azonban nem létezett bevett magyar „megfelelője". A magyar megfelelők megállapításának módszerei:

- **Az egyházi eredetű keresztnevek többségének a rítus és hagyomány különbsége (bizánci/latin) ellenére is található olyan magyar változata (még ha a régiségből is kell előásni), amellyel azonos idegen forrásból ered.** Pl. Achim > Joákim Alexa > Elek, Ambrosie > Ambrus, Chira (írva: *Tyira*) > Cirjék, Dionisie > Dénes, Dochia > Eudoxia, Dumitru > Dömötör, Elena > Ilona, Iachint > Jácint, Ilarie > Hilárius, Ilie > Illés, Iordache >Jordán, Krisztea > Keresztély, Manuil > Manó, Matei > Mátyás, Oana > Johanna, Pascu > Paszkál, Pantaleon > Pentele, Rafila > Ráchel, Raveca > Rebeka, Toader > Tivadar, Visarion > Besszárion, Vlasie > Balázs. Esetleg már a hagyomány is megfeleltette a magyar nevet a román név eredetijének: Claudiu > Kolos, Constantin > Szilárd. Ezeknek a neveknek a többsége nem megszokott magyar keresztnév, úgyhogy a magyar anyanyelvűek szemében viselőik ugyanolyan idegenek maradtak, mint voltak.
- **A fennmaradó neveknél az egyik irányelv a magyar „népszépség"-hez való közelítés, a „magyaros hangzású"-vá tétel (az íráskép alapján, a végződés levágásával).** Pl. Eleuterie > Eleutér, Eustachie > Euszták, Genadie > Genád, Leontie > Leont, Nichasie > Nikáz. Ezekre fokozottabban áll, ami az előzőre: kevéssé hatottak „magyaros" keresztnevekként.
- **Azon latin eredetű személynevekre, melyekre az első módszert nem lehetett alkalmazni, meglepő módon általában nem a második módszert alkalmazták, hanem éppen hogy tovább latinizálták őket, latinos végződés hozzáadásával és az íráskép latinizálásával.** Mi állhatott emögött? Pl. Andronic > Andronicus, Codrat > Quadratus, Eutimia > Euthymia, Longin > Longinus, Şerban > Servianus. Néhány ortodox egyházi keresztnév romános alakját is hozzáigazították a szent latinizált nevéhez: pl. Mochie > Mocius, Nicodin > Nikodémus, Zosim > Zosimus.
- **Értelmi megfelelővel:** Aurelia > Aranka, Florea > Virág, Veselie > Vidor.
- **Ha lehetséges, közelítik a magyar „névszépséghez", „magyaros hangzásúvá" tették (Gorgonie > Gorgón), de az esetek nagyobbik hányadában éppenhogy „antikizálták" a neveket, visszaállítják a végződést és az írásképet is latinizálták** (Haralampie > Haralampius, Higin > Hygin) A „latinosítás"-t alkalmazták nem latinos nevekre is (Artemie > Artemius, Gherasim > Geratimus, Proclu > Proclus). Értelmi megfelelés alapján is latinosítottak két nevet: Blanda > Placida és Mundra > Pulcheria.
- Radu > Rudolf (miért?)
- **Szép számmal maradtak olyan keresztnevek is, amelyeknek nem találtak magyar megfelelőt. Ezeknél legföljebb a magyaros írásmód jelentette a „magyarosítást".** Pl. Barbu (> Bárbu), Busuioc (> Bosziók), Damaschin, Dobra, Filaret (> Filarét), Miron, Mucsenicza, Neagoe (Nyagoe), Neacşa (Nyaksa), Sabin (Szabin), Sterian (> Szterián), Trifon, Zamfir.

BM 1899/55.093. sz. BM-i rendelet (1900. I. 20.): „Az ország különböző részeiből jelentések érkezvén arról, hogy a nem magyar ajkúak által lakott vidékeken még számos oly idegen hangzású utónév van használatban, melyek a M. T. Akadémia által kiadott s az 1895. évi október hó 19-én 86.225. sz. kellt belügyminiszteri körrendelettel valamennyi anyakönyvvezető részére megküldött jegyzékben nem fordulnak elő.” (Magyarországi rendeletek tára 1900, 17.)
"Autoritatea publică, ofiţerul stării civile dela oraş sau şeful de fapt al primărilor satelor româneşti, notarul de altă limbă, era în posesiunea unui glosar de nume de botez româneşti mai obişnuite, cu »traducerea« lor în ungureşte." (Paşca 1936, 40.)
1894-ben Nicolae Proşteanu lugosi ügyvéd tiltakozott az ellen, hogy a hatóságok a telekkönyvi kimutatásokban is elkezdték a saját belátásuk szerint magyarosítani a személyneveket, úgyhogy a folyamodó a saját nevét sem ismerte meg a telekkönyvben (pl. amikor Achimból Ákos lett, Oallde 1983, 94).
Egyes főszolgabírók arra próbálták rávenni a községeket, hogy jegyzőkönyveikben a keresztneveket magyaros formában írják (“különben nem érti”) (Dreptatea 1897, 107. sz. vezércikke).
"E vorba de maghiarisarea *numelor noastre proprii în justiţie*, unde acum, fie în procedurile contradictorii, procesele de feluri deosebite, fie în procedurile necontradictorii, spre ex. pertractarea rămaselor, cartea fonduară, – *numele propriu al patridelor, martorilor,* experţilor etc. se strigă în mod maghiarisat! Nu numai, ci se scriu în traducere maghiară, spre ex. în loc de *Petru Suciu – Szőcs Péter* şi în loc de *Maria Grecu – Görög Mariska.*" (Pop 1902, 30. sz.)
"presidenţul tablei reg. din Cluj a dat chiar ordin oficios – de natură confidentă – pentru maghiarisarea numelor în justiţie!" (uo.)
Ráadásul egy falun belül a becenevekkel is megkülönböztetik egymást a lakók (melyik Ion a *Iuon*, a *Ionuţ*, a *Ionel*, a *Ioniţă*, a *Nuţ* és a *Ianăş*), márpedig a telekkönyvekben különösen fontos az egyértelmű azonosíthatóság. (Uo., 31. sz.)
"Ce are omul cu ce se va scrie în matriculă? Că de-i spui omului că-i scrii în matriculă »Szilárd«, n-o să-şi boteze în veci copilul cu numele frumos de »Constantin«, ori că scrii fata »Virág« în loc de Floare, şi Românu ştie că Virág se zice numai la biboliţe." (Libertatea 1905/38. sz., szeptember 3/16.)

Az állami iskola a legjobb helyszíne a magyar keresztnévhez szoktatásnak:
“A tanitónak továbbá törekednie kell tanitványa keblében a magyar nyelv elsajátitására vágyat ébreszteni. Itt jó szolgálatot tesz, ha a tanitó az egyes tanulók keresztneveit magyarul mondja, pl. a te neved: Beu János, a tied Albu Miklós, Pap Miklós stb. figyelmeztetve egyszersmind, hogy a magyar nyelvben a vezetéknév (a román nyelvben pedig a keresztnév) áll elül. Továbbra mindig magyarul is szólithatja feleletre. Románajku olvasóink feltalálhatják Putnokynak az ABCdar-jához irt vezérkönyvében a leggyakoribb román vezetéknevek betüsoros lajstromát.” (Szebeni 1883, 37.)
“A német igy irja nevét: *Stefan Laub*. Mi írásközben lassan, vontatva mondjuk: *Laub István*. E cselekvésünket kedves mosolygással kisérjük, mintha nagyon örülnénk, hogy a *Stefan Laub*, *Laub István*. Azután ujra s ujra mondogatjuk a gyermek anyanyelvén, pl. németül: So, so! Du heisst *István*, *István*, *István*, *Laub István*, *Laub István.* Ist es so, guter Nachbar? Ja, ja, er heisst *Stefi*, hier *Laub István*. *István* ist auch schön gesagt.” (Láng 1900, 92.)
“Az új magyar keresztnevek közül egyik-másik úgyis komikusan hat a gyermekekre. Az első félórákon tapasztalni fogjuk, hogy egyik-másik gyermek a hallott magyar szóra jóízűen nevek, sőt hahotában is tör ki.” (Uo., 109.)
A tanítók egy-két félórában gyakoroltassák a keresztneveket. Ha diákjaik ezeket már begyakorolták, akkor kezdjék el a vezetéknévvel együtt használni. Ezután még hosszú ideig minden utasításnál, felszólításnál ki kell mondani a megszólított magyar nevét is (uo.).
A budapesti egyetemen Ponori Thewrewk Emil Banciu indexét olvasva rosszallóan kérdezett rá, hogy miért *Axente*, miért nem *Elek* van bevezetve? (Banciu elmagyarázta, hogy a kettő nem ugyanaz) (Banciu 1998, 215).
Az ópécskai egyházközség megtiltotta tanítóinak, hogy a hatóságokhoz küldött jelentésükben a gyerekek nevét magyarosítva adják meg (tehát nem Crucsán Szilárd, hanem Constantin Crucian – Drapelul, 1907, 26. sz.).
Az 1908/09-es tanévtől a felekezeti iskolák tanítóinak is családnév–keresztnév sorrendben, magyar keresztnévvel kellett diákjaikat bevezetni a naplóba (Libertatea 1908/36. sz.).

Állatnevek

A ló-, ökör- és kisebb mértékig a tehénnevek többsége színromán vidékeken is magyar eredetű volt. Ennek fő magyarázata, hogy a fajtajavítás céljából a vásárból vagy az urasági uradalomból hazahozott állatok

magyar nevet viseltek. Ezek az állatok számítottak a legjobb minőségűnek, a legirigyeltebbnek, a nevük presztízse is a legnagyobb volt (Paşca 1936, 51).
Az Erdélyben a nagy szarvú fehér marha erdélyi alfajtájának román neve *vită albă* vagy *faită ungurească* (Kós 2000, 1, 62). (Ezt a szászoknál az I. világháborúra már többnyire fölváltotta a pinzgaui, helyenként a szimentáli fajta.) A XVII–XVIII. században a Mezőségen a marhapásztorok többnyire magyarok voltak (uo., 61).
"Au împrumutat numele streine pentru motivul că fiind neînţelese de dânşii prezentau o notă mai particulară şi se bucurau astfel de mai mult prestigiu." (Paşca 1936, 150.)
„A havasi románság ebbeli szükségleteit a magyar piaczokon elégitette ki. A román a szarvasmarhával, lóval a havasok közé vitte a magyar nomenclaturát is. Innen van az, hogy a lovak, ökrök, tehenek nevei a havasban is majdnem egészen magyar eredetüek." (Moldován 1899, 763.)
„A román ember sohasem ad ember-neveket az állatoknak." (Uo., 764.)
A román eredetű lónevek színnévből valók: Brează ('hóka'), Muced ('kékes'), Suru ('szürke'), Murgu ('pej').
"A földművelés körüli kifejezések külön megvannak magyaroknak és románoknak, a pásztorság szavai románok, az állatok nevei vegyesek aszerint, hogy melyik vásárról vették őket." (Kolozs vm.-ben. Mikó 1998, 150.)
A juhnevek mindenütt román eredetűek.
„a magyarban nincsenek juhnevek, a románban a juhnévtár igen gazdag" (Moldován 1899, 762–763.)
„A magyar névtárt illetőleg meg kell jegyeznünk, hogy a havason kivüli részekben a román a magyar elnevezéseket a maguk valóságában vette át. Kimondja őket egészen igy: Csendes, Kondor, Pajkos, Székely stb. A havasban ezek a nevek a román nyelv hangtani törvényei szerint változásokon mentek át…" (Uo., 764.)
"Nu are importanţă păgubitoare pentru noi dacă aceste nume sunt în cea mai mare măsură streine ca origine, mai ales ungureşti. În adevăr, acest element a imbibat profund sistemul de denominaţie a unor categorii de animale domestice, cum ar fi caii, cânii, pisicile, şi în măsură mai redusă şi cornuţele." (Paşca 1936, 150.)
Fogarasföldi ló-, ökör- és tehénnevek az 1930-as években: *Bátor, Bódor, Cáila, Cendea, Chéşa, Cílog, Daru, Físcu, Iámbor, Réndea, Şárga, Şugar, Vídam.*
Vaskoh vidéki lónevek az 1950-es években: *Bárna, Cínoş, Píşta, Lóţi, Şárga, Vílma, Bátor, Míşca, Déreş,* ökörnevek: *Daru, Iámbor, Mójar, Şúgár, Vílaş, Bódor, Míşca* (Teaha 1961, 149–150).
"La baza sistemului de denumire a cailor, boilor, câinilor etc. stau nume de origine maghiară." (Uo., 149.)
Resinári ökörnevek: Bodor, Iambor, Boian, Ciungu, Cienghea, Renghea, Doaru, Cinoş, Fiscu, Paicu, Mişca, Mojar. A tehénnevek között nem volt magyar eredetű, a lovak között viszont Hanzi, Fani, Piştea, Şargu, Bator, Cilog, Liza (Păcală 1915).
Felsőszelistyén a XXI. század elején a tehénnevek közt nincs sok magyar. A kutyanevek közt kettő: *Bodri* és *Burcuş*. A 16 lónévből 7 magyar eredetű: *Bator, Cilo* (a csillagos lovaknak adják), *Cheşa* (< kese), *Lila, Loaţi* (< Laci), *Şarga/Şargu, Vilma.* A 12 ökörnévből 8: *Barna, Cheşa, Daru* (a darutollhoz hasonló, kékes szőrű állatok neve), *Focu* (a sárgás-világosszürke szőrű állatok neve; < fakó), *Iambor, Mişca, Silea* (< szilaj), *Setea* (< szőke) (Bărcan 2004).
„...cu cai noştri Cesar şi Csillag..." (Puşcariu 2001, 27.)
"Auch der Vigyáz an der Kette, der große Hofhund, kriecht mit eingezogenem Schwanz unter dem Koschär." (Plattner: Der "Dicke Halmen", Plattner 1974, 40 – a *Koschär* 'Maiskorb'.)
"Und sein Ochs, der Fitzku!" (Uo., 42.)
"Különösen mutatkozik a magyar nyelv hatása abban, hogy az állatokat, ökröket, lovakat, kutyákat magyar névvel nevezik el." (Arad megyei németek, Somogyi 1913, 391.)
A Borsa-völgyben viszont magyarok is használtak román eredetű kutyaneveket: *Csekác, Csobán, Lupuj, Murgu, Novák* (Márton 1945).

i Paşca 1936 szerint egyes megkülönböztető nevek már a XVII. században családnévvé alakultak. A földbirtokos nemesek–félnemesek, akik esetében az öröklési ág dokumentálása fontos volt, érezték az öröklődő családnév szükségét. Az állandósult családneveket a folyamatossá váló írásos hagyományhoz köti (62–64). Ugyancsak a rendszeres oklevélírással magyarázza a kételemű családnévrendszer kialakulását a magyar névtani hagyomány (Hajdú 2003, 734).

ii Katonáról Dr. Kós Károly: A Mezőség néprajza. II. Marosvásárhely, Mentor, 2000, 316–317.

iii XII. Programa a gimnasiului mare publicu romanu de religiunea ort. resariténa si a scólei comerciale, reale si normale impreunate cu acesta, pe anului scolasticu 1872/3. Brasiovu, 1873.

iv Anuarul XLVI. al gimnaziului gr. or. român din Brassó (Braşov), al şcoalei reale al şcoalelor centrale primare pe al 60-lea an şcolar 1909–1910. Brassó (Braşov), 1910.

v Program'a gimnasiului sup. gr. cat. dein Blasiu pre a. scol. 1868–9. Blasiu, 1869.

vi Raport despre institutele de învăţământ gr.-cat. din Balázsfalva (Blaj). Balázsfalva (Blaj), 1910.

vii A székely-udvarhelyi ev. ref. főtanodában az 1868/9-dik tanév második felében tartandó közvizsgálatok rendje. Székely-udvarhelytt, 1869.

viii A székelyudvarhelyi reform. kollegium értesitője az 1910–1911-ik iskolai évről. Székelyudvarhely, 1911.

ix A székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasium ifjuságának érdemsorozata az 1869/70. tanév végén. Székely-udvarhelytt, 1870.

x Az erdélyi r. kath. státusz székelyudvarhelyi főgimnáziumának értesitője az 1909/10. tanév végén. Székelyudvarhely, 1910.